

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПрАТ «ПВНЗ ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра підприємництва, менеджменту та туризму

ДО ЗАХИСТУ
ДОПУЩЕНА

Зав.кафедрою
к.е.н., доцент Панкова М.О.

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконав

ст. гр. ПТБ-219

Кельвич Н.М.

Керівник

к.е.н., доцент

Адаменко М.В.

Запоріжжя

2024

ПрАТ «ПВНЗ ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра підприємництва, менеджменту та туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою

к.е.н., доцент Панкова М.О.

« ____ » _____ 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ**

студентці гр. ПТБ-219 спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Кельвич Наталії Миколаївні

1. Тема: Напрямки підвищення ефективності підприємницької
діяльності

затверджена наказом по інституту № 06.2-11 від 19.02.21 р.

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 18 червня 2021 р.

3. Перелік питань, що підлягають розробці:

- розкрити сутність ефективності підприємницької діяльності;
- визначити зміст та методику розрахунку показників ефективності діяльності підприємств;
- обґрунтувати методичні підходи підвищення ефективності підприємницької діяльності;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Укренергокомплект»;

- проаналізувати показники ефективності діяльності ТОВ “Укренергокомплект”;
- визначити напрямки підвищення ефективності діяльності ТОВ “Укренергокомплект”;
- провести оцінку ефективності запропонованих заходів.

Дата видачі завдання 25 січня 2021 р.

Керівник бакалаврської випускної роботи _____ М.В. Адаменко

Завдання прийняв до виконання _____ Н.М. Кельвич

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав.кафедрою _____

КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК
підготовки кваліфікаційної бакалаврської роботи
здобувачами освіти інституту ЗЕІТ *заочної, дистанційної* форми навчання
гр. ПТБ-219 П.І.Б. Кельвич Наталією Миколаївною
2023-2024 навчальний рік

№ етапу	Зміст	Терміни виконання	Готовність по графіку %, підпис керівника	Підпис керівника про повну готовність етапу, дата
1.	Збір практичного матеріалу за темою кваліфікаційної бакалаврської роботи	29.01.24-24.02.24		
2.	Корегування теми кваліфікаційної бакалаврської роботи	26.02.24-01.03.24		
3.	I атестація I розділ кваліфікаційної бакалаврської роботи	25.03.24-30.03.24		
4.	II атестація II розділ кваліфікаційної бакалаврської роботи	22.04.24-27.04.24		
5.	III атестація III розділ кваліфікаційної бакалаврської роботи, висновки та рекомендації, додатки, реферат	20.05.24-25.05.24		
6.	Перевірка кваліфікаційної бакалаврської роботи на оригінальність	06.05.24-08.06.24		
7.	Доопрацювання кваліфікаційної бакалаврської роботи, підготовка презентації, отримання відгуку керівника і рецензії	27.05.24-08.06.24		
8.	Попередній захист кваліфікаційної бакалаврської роботи	10.06.24-15.06.24		
9.	Подача кваліфікаційної бакалаврської роботи на кафедру	за 3 дні до захисту		
10	Захист кваліфікаційної бакалаврської роботи	17.06.24-24.06.24		

Керівник _____ М.В. Адаменко « _____ » _____ 2024р.

Студент _____ Н.М. Кельвич « _____ » _____ 2024р.

*Графік складається в трьох примірниках: для студента, керівника, зав.кафедрою

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 94 сторінки, 36 таблиць, 5 рисунків, 56 використаних джерел, 8 додатків.

Метою дослідження є обґрунтування системи заходів з підвищення ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Об'єкт дослідження: ефективність діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних і практичних питань щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

У дослідженні було обґрунтовано доцільність реалізації трьох основних напрямків підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»: підвищення ефективності управління витратами й ресурсами, сприяння подальшому розвитку виробництва, удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства.

Реалізація обраних напрямків підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» було запропоновано здійснити шляхом впровадження наступних пропозицій: впровадження системи енергозбереження «СІНЕТ-1»; модернізації основного технологічного обладнання, яке задіяне у зварювальних роботах; організація служби контролінгу й бюджетування у складі управлінських підрозділів підприємства.

Сукупний річний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів може сягнути 1901 тис.грн., що складає 20 % від досягнутого у 2016 р. чистого доходу. При цьому, усі пропозиції спрямовані на забезпечення довгострокового економічного ефекту протягом щонайменше 5 наступних років.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ, ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ, РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА, УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ Й РЕСУРСАМИ, УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА, УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Сутність ефективності діяльності підприємств	11
1.2. Методичні підходи до розрахунку показників ефективності підприємницької діяльності	18
1.3. Сучасні підходи до підвищення ефективності підприємницької діяльності	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРЕЛЕКТРОКОМПЛЕКТ»	37
2.1. Загальна характеристика ТОВ «Укрелектрокомплект» як суб'єкта підприємницької діяльності	37
2.2. Оцінювання ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»	41
2.3. Оцінювання ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»	49
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРЕЛЕКТРОКОМПЛЕКТ»	62
3.1. Основні напрямки підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»	62
3.2. Обґрунтування доцільності реалізації пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»	74
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	92
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
абсолютний, абсолютне	абс.	при цифрах
В		
відносний, відносне	відн.	при цифрах
виробництво	вир-во	при цифрах
Г		
гривня, гривень	грн.	при цифрах
К		
копійка	коп.	при цифрах
М		
місто	м.	по тексту
Р		
розділ	розд.	при цифрах та у примітках
район	р-н	по тексту
редакція, редактор	ред.	по тексту
рисунок	рис.	по тексту
С		
сторінка	стор.	при цифрах та у примітках
Т		
таблиця	табл.	по тексту
тисяч гривень	тис. грн.	при цифрах та у примітках

ВСТУП

Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. З початку розвитку економічної науки проблема ефективного функціонування підприємств вийшла на перший план і залишається актуальною в умовах сьогодення. Оцінка ефективності виробничої діяльності, управлінських рішень, витрат економічних ресурсів, а також конкретні технології та засоби забезпечення ефективного функціонування підприємств становлять особливий інтерес як для вчених, так і для економістів-практиків.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність у подальшому дослідити теоретично-методологічні аспекти понятійно-категоріального апарату щодо ефективності функціонування підприємства, яке реалізується шляхом детального осмислення основних категорій, що формують це поняття.

Намагаючись забезпечити свою довгострокову успішність у середовищі господарювання сучасні підприємства стикаються з проблемою пошуку адекватних динамічному оточенню методів і прийомів оцінювання досягнутих результатів розвитку. Найбільш дієвим способом забезпечення успішного розвитку підприємства виявляється стратегічне управління, що спрямоване на виявлення джерел конкурентних переваг та механізмів їх досягнення задля виживання організації. Вирішення цього завдання реалізується шляхом розроблення та реалізації різноманітних стратегій — перегляданих способів досягнення повноцінного функціонування та підвищення прибутковості підприємства. У такому трактуванні змісту стратегії підприємства необхідно враховувати два ключові моменти: по-перше, поновлювана відмітність реалізується на засадах концепцій динамічних здатностей підприємства та знаходить відображення у стратегічній позиції підприємства; по-друге, якщо постає завдання оцінки успішності підприємства на ринку необхідно враховувати, що фінансові

вимірники віддзеркалюють тільки окремий аспект здобутих підприємством результатів, що часто викривлює уявлення про його стратегічну перспективу.

Теоретичні та практичні аспекти проблеми оцінки ефективності господарської діяльності підприємств розглянуто в працях вітчизняних дослідників та науковців, зокрема: М.С. Абрютіної, І.О. Бланка, В.І. Блонської, Р.П. Валевич, М.Д. Виноградського, Н.О. Власової, Л.І. Кравченка, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, В.С. Марцина, А.А. Садекова, Л.В. Фролової, Л.О. Чорної та ін. Теоретико-методичні аспекти оцінювання ефективності діяльності підприємств розглянуто в працях М. Армстронга, А. Берона, П. Хейне, А. Чарнса, В. Купера, Е. Родса, М. Мескона, А. Альберта, Ф. Хедоурі, К. Рампесада, Р. Каплана, Д. Нортонна та ін. Попри значний обсяг розробок та публікацій низка положень теоретичного та методичного характеру залишилась поза уваги науковців. Зокрема поглибленого дослідження потребує питання суті ефективності діяльності підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування системи заходів з підвищення ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Виходячи з поставленої мети, були визначені наступні завдання:

1. Визначити сутність та види ефективності як мірила успішної господарської діяльності підприємства.

2. Вивчити зміст показників ефективності господарської діяльності підприємства та досліджено методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства.

3. Узагальнити теоретичні засади розробки стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства, пошуку та використання резервів підвищення результатів господарювання.

4. Провести діагностику ефективності господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

5. Виявити особливості впливу окремих факторів на показники ефективності виробничо-господарської та фінансово-комерційної діяльності досліджуваного підприємства.

6. Провести діагностику резервів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

7. Визначити основні напрямки підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» з урахуванням ринкових умов та виявлених резервів.

8. Обґрунтувати альтернативні заходи, спрямовані на підвищення ефективності господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

9. Встановити можливі результати практичного впровадження запропонованих заходів та їх вплив на показники ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Об'єктом дослідження є ефективність діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних питань щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Теоретичною та методологічною основою проведеного дослідження стали були сучасні економічні теорії, закони України, постанови та рішення Кабінету Міністрів України, Укази Президента України. У процесі постановки мети роботи та вивчення існуючих підходів щодо її вирішення були використані методичні матеріали, економічна та довідкова література, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, дані фінансової звітності ТОВ «Укрелектрокомплект».

Практична цінність дослідження полягає у конкретизації внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» та розробці на їх базі пропозицій, спрямованих на зростання результатів функціонування підприємства, що дозволить збільшити розмір його чистого прибутку, результативність використання наявних матеріальних, фінансових та інших ресурсів, створить передумови для зміцнення конкурентних позицій підприємства та його подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність ефективності діяльності підприємств

З поглибленням досліджень категорії «ефективність» змінювались підходи щодо її визначення та оцінки. Так, якщо роботи науковців кінця ХІХ початку ХХ століття присвячувались пошуку шляхів ефективного виробництва на рівні виконавців виробничих процесів, поступово акценти зміщувались у бік управління ефективністю на рівні організації та економічної системи. У основних підходах, щодо визначення показників ефективності господарської діяльності науковці пішли різними шляхами.

Представники одного з них вважають за доцільне нехтувати необхідністю отримання єдиної оцінки і будувати систему показників ефективності. А остаточний висновок, на їхню думку, має зробити експерт, який аналізує цю систему показників, ураховує певні неформальні обставини, власний досвід, можливо, інтуїтивні міркування, прогнози і на базі всього цього зробить висновок. Інші вчені пропонують відразу обмежити множину факторів впливу і визначати комплексний показник ефективності. Є, звичайно, і певні компромісні підходи. Так, наприклад, відомі методики, в яких спочатку визначається система показників, а потім до неї застосовуються певні правила згортання для отримання інтегральної оцінки.

Серед прибічників єдиного показника є такі, котрі будують настільки складний комплексний показник, що він за широтою охоплення вхідних параметрів фактично не поступається системам показників. Крім того, розроблені й ситуаційні алгоритми, які дають змогу обирати той чи інший комплексний показник на базі попереднього аналізу певних характеристик підприємства. Але практика переконує в протилежному - справді точна оцінка ефективності може бути отримана лише на основі поглибленого

аналізу ситуації і врахування великої кількості обставин. Проте в будь-якому випадку, щоб здійснювати такий аналіз, необхідно опанувати базовий інструментарій, тобто ознайомитися з конструкцією основних показників забезпечення ефективності і зрозуміти їх економічний зміст.

Загальне поняття ефективності є достатньо широким і уживається в найрізноманітніших галузях. Як свідчать результати досліджень, в різних галузях і сферах виробництва методологія кількісного виміру рівня ефективності базується на зіставленні результатів і витрат. Проте, такі показники мають різні форми представлення, повноти і точність виміру. Звідси впливає можливість неадекватної оцінки ефективності об'єктів, що призводить до ухвалення необґрунтованих рішень.

Відсутність чітких вимог до методики оцінки ефективності діяльності підприємства в практиці господарювання нерідко призводить до істотних прорахунків, а погіршення діяльності підприємства - до його банкрутства. Це пояснюється, передусім, тим, що ефективність досить складна, багатогранна категорія, яка пов'язана з суттю і змістом важливих економічних законів та яка відображає інтереси усього суспільства і кожного індивідуума окремо, а також охоплює усі сторони господарської діяльності - виробництво в цілому, та, зокрема, усі його сфери і ланки.

Ефективність господарської діяльності підприємства – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами від господарської діяльності та витраченими на її досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності господарської діяльності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити.

Фактично визначення ефективності господарської діяльності підприємства полягає в оцінці її результатів. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральному чи вартісному виразі або прибуток. Але ж сама по собі величина цих результатів не дає змоги робити висновки про ефективність або неефективність роботи підприємства, оскільки невідомо, якою ціною отримані ці результати. Звідси для отримання об'єктивної оцінки ефективності господарської діяльності підприємства необхідно також урахувати оцінку тих витрат, що дали змогу одержати ті чи інші результати.

В економічній літературі запропоновано безліч концептуальних підходів до оцінки економічної ефективності господарської діяльності.

І.Н. Герчикова пропонує рахувати ефективність щодо реальних витрат виробництва. При цьому, вона вважає, що ефективність слід визначати по рентабельності активів, по рентабельності власного капіталу і позикового капіталу [9, с.177].

А.Д. Шеремет і Р.С. Сайфулін пропонують визначати ефективність авансованих ресурсів і ефективність спожитих ресурсів, а також оборотність і рентабельність коштів або їх джерел [53, с.54].

О.В. Ефімова приходять до висновку, що ефективність доцільно визначати по рентабельності використаного капіталу, причому у разі залучення позикових засобів треба враховувати також фінансові витрати (відсотки). Прибуток для визначення рентабельності слід брати ту той, що залишається у розпорядженні підприємства, тобто чистий [22, с. 363].

Г. Шмален одним з основних критеріїв оцінки діяльності підприємства в умовах ринкової економіки вважає економічність. Під економічністю автор розуміє отримання певного результату при найменших витратах або заданому об'ємі витрат. Основними показниками діяльності підприємства в ринкових умовах Г. Шмален називає фінансову стійкість і прибуток (рентабельність). Причому, під останньою він розуміє рентабельність власного капіталу і рентабельність всього капіталу, вкладеного в

підприємство [55, с. 311].

Приведені вище пропозиції визначати ефективність оборотності капіталу або щодо витрат виробництва (І.Н. Герчикова), або на основі чистого прибутку (О.В. Ефімова), або щодо спожитих ресурсів (А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін) - ми вважаємо частковими, такими, що не відображають основної мети діяльності підприємства або що відображають її неповно. Ці пропозиції можна застосовувати при оцінці ефективності використання окремих складових елементів капіталу, виробничих площ і устаткування, грошових коштів і т.п. На нашу думку, для формування загального висновку про ефективність роботи підприємства доцільно використовувати комплексну систему показників, яка поєднує всі названі підходи.

Італійський економіст В. Парето вважає, що «Економічна ефективність господарської системи - це стан, при якому неможливо збільшити міру задоволення потреб хоча б однієї людини, не погіршуючи при цьому положення іншого члена суспільства». Інакше кажучи, розподіл ресурсів вважається неефективним, якщо існує можливість виробляти більшу кількість якого-небудь товару або послуг при наявних ресурсах без скорочення випуску інших товарів або послуг.

Представляється, що це визначення відбиває момент досягнення найбільш оптимального з точки зору ефективності стану будь-якої господарської системи, тобто містить елемент критерію ефективності. Незалежно від якісного змісту різних економічних систем ефективність є взаємозв'язком результатів і витрат.

Ряд економістів робили спроби пояснити суть економічної ефективності по аналогії з ефективністю в природничих науках, тобто розглядали економічну ефективність як ефективність технічну. У зв'язку з цим Г. Гольберг підкреслював, що визначення технічної ефективності в більшості фізичних, хімічних і біохімічних процесів здійснюється через одновимірність і точність виміру величин, що характеризують витрати і

результати. Процеси господарські докорінно відрізняються від процесів технологічних. Витрати і результати не можна розглядати як величини безумовно одновимірні і завдання визначення ефективності тут набагато складніше. Суть же тенденції ефективності в необхідності постійного зростання результату як бази прогресу. Розвиток цього положення можна знайти в роботах економістів 70-х років. Наприклад, М.З. Бор пише, що ефективність якого-небудь процесу означає його результативність, що досягається на основі використання природних умов, доцільного і цілеспрямованого поєднання чинників, що створюють ефект, Проте це не означає, що ефективність виробництва потрібно розуміти тільки як категорію вимірювального і кількісного порядку, через яку зіставляються витрати з результатами. Ефективність виробництва, передусім економічна категорія, є одним з виразів виробничих стосунків в суспільстві і формується під впливом характеру цих стосунків. Тому можна зробити висновок про відсутність тотожності між технічною і економічною ефективністю, оскільки економічна ефективність має завжди соціальну суть на відміну від технічної.

Найбільш розповсюджені точки зору на сутність ефективності як економічної категорії наведені у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Окремі авторські визначення сутності ефективності та економічної ефективності

Автор(и), джерело	Точка зору
1	2
Іванієнко В.В. Ковальов В.В., Волкова О.М.	Економічна ефективність - відносний показник, що порівнює отриманий ефект з витратами чи ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту
Іващенко Н.П.	Економічна ефективність - віддача у формі доходів різних ресурсів фірми, що знаходяться в її розпорядженні
Нусінов В.Я., Турило А. М., Темченко А.Г.	Ефективність є результативність, тобто результат діяльності (ефект), який одержує суспільство, підприємство або окрема людина на одиницю використаних (чи застосованих) ресурсів
Лямець В.І., Тевяшев А.Д.	Ефективність - це не просто властивість операції (процесу функціонування системи), що відбивається в її здатності давати певний ефект, а дієвість такої здатності, тобто результативність, співвіднесена з ресурсними витратами

Продовження табл.1.1

1	2
Орлов П.А.	Ефективність - співвідношення результату або ефекту будь-якої діяльності і витрат, пов'язаних з її виконанням. Причому це може бути як співвідношення результату і витрат, так і співвідношення витрат і результатів діяльності
Падерін І Д.	Сутність економічної ефективності підприємства полягає в економії всіх питомих витрат на виробництво продукції, що визначає його дохідність
Сурмін Ю.П.	Ефективність - показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей
Федулова Л.І.	Економічна ефективність - такий стан справ, за якого неможливо здійснити жодної зміни, яка більш повно задовольняє бажання однієї людини, не перешкоджаючи задоволенню бажань іншої людини
В. Петті, Ф. Кене	ефективність - результативність управління стосовно дій суб'єкта управління - уряду держави
Д. Гікардо	ефективність - економічна категорія, яка визначає співвідношення результату до визначеного виду витрат
Г. Емерсон	ефективність - основна мета управління, яка визначає зв'язок з функціональністю підприємства
Т. Котарбинський	ефективність - це результативність, яку визначає загальна теорія ефективної організації діяльності
В. Андрійчук	ефективність - це результативність певної дії, процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили
С. Мочерний	ефективність - здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту ТОЩО, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат
І. Павленко	ефективність - комплексна оцінка кінцевих результатів використання трудових, матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів підприємства у виробництві товарів та наданні послуг за певний термін
Швиданенко Г.О.	ефективність — це співвідношення результату (ефекту) з витратами, що викликали цей ефект

Отже, як бачимо, існує багато підходів до визначення поняття «ефективність». Одні автори та науковці пов'язують ефективність з ефектом, інші розглядають як співвідношення результату та витрат. При цьому ефект розглядається як певна форма результату. Але більшість науковців ототожнюють поняття «ефективність» і «результативність». На нашу думку, це не зовсім правильно, оскільки результативність – це досягнення певного результату, який не обов'язково повинен бути позитивним. А ефективність – це завжди позитивна величина, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.

Ознакою ефективності (продуктивності) може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства (організації) з найменшими витратами суспільної праці або часу.

Розглянемо основні підходи (класифікації видів ефективності) до ефективності функціонування підприємства (табл.1.2) [45, с.8].

Таблиця 1.2

Класифікація видів ефективності діяльності підприємства

Класифікаційна ознака	Види ефективності
1	2
Залежно від виду витрачених ресурсів або витрат	Ресурсна; витратна
Залежно від виду витрачених ресурсів	Використання трудових ресурсів; основних виробничих фондів; матеріальних ресурсів й ін.
Залежно від сфери застосування ефективності	Економічна; соціальна; організаційна; технологічна; правова; психологічна; політична; етична; екологічна, комерційна
Залежно від взаємодії системи з зовнішнім середовищем	Внутрішня; зовнішня
З погляду часу	Статична; динамічна
Залежно від цілі	Потрібнісна; результативна; витратна
Залежно від виду результатів	Проміжна; кінцева; змішана
Залежно від методу розрахунку	Абсолютна, порівняльна
Залежно від ступеня збільшення ефекту	Первинна, мультиплікаційна, синергічна
За масштабами проведення дослідження	Макроефективність, мезоефективність, мікроефективність
За ступенем охоплення ресурсів	Використання основних фондів, оборотних активів, трудових ресурсів, нематеріальних ресурсів
За основним критерієм оцінки	Максимальна (результатна), мінімальна (витратна), цільова (оптимальна)
За рівнем абстрагованості аналізу	Теоретична (прогнозна, проектна), економічна, практична (реальна), результатна
За видом діяльності	Операційної, інвестиційної, фінансової діяльності
За етапом ресурсного циклу	Формування ресурсів, використання ресурсів
За функціональною спрямованістю	Маркетингової, виробничої, інноваційної, зовнішньоекономічної, організаційної, управлінської діяльності.
За структурною складовою	Підрозділів загального підпорядкування, технічних підрозділів, підрозділів управління зовнішніми зв'язками, підрозділів соціально-культурного обслуговування тощо

Вид спожитих затрат або ресурсів визначає затратну або ресурсну ефективність. Остання може визначатися для окремих видів ресурсів: трудових; фінансових; матеріальних й ін.

Ефективність представлена безліччю видів: економічна, соціальна,

локальна (комерційна), народногосподарська, організаційна, технологічна, правова, психологічна, політична, етична, екологічна. Один вид ефективності може змінюватися за рахунок іншого або частково його компенсувати.

Таким чином, відповідні види ефективності видокремлюються переважно за різноманітністю одержуваних результатів (ефектів) господарської діяльності підприємства. Вони мають ту особливість, що далеко не всі з них піддаються кількісному вимірюванню.

1.2. Методичні підходи до розрахунку показників ефективності підприємницької діяльності

Формуючи підходи до оцінювання системи показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно дотримуватися певних принципів, а саме:

- забезпечення органічного взаємозв'язку критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності;
- відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних ресурсів;
- можливості застосування показників ефективності до управління різними ланками виробництва на підприємстві (діяльності в організації);
- виконання провідними показниками стимулюючої функції в процесі використання наявних резервів зростання ефективності виробництва (діяльності) [6, с.54].

В свою чергу, методична система показників ефективності виробництва (діяльності), що її побудовано на підставі зазначених принципів, має включати кілька груп:

- 1) узагальнюючі показники ефективності виробництва (діяльності);
- 2) показники ефективності використання праці (персоналу);
- 3) показники ефективності використання виробничих (основних та оборотних) фондів;

4) показники ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів та інвестицій) [24, с.103].

Кожна з цих груп включає певну кількість конкретних абсолютних чи відносних показників, що характеризують загальну ефективність господарювання або ефективність використання окремих видів ресурсів (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Система показників ефективності виробництва (діяльності) первинних суб'єктів господарювання [14, с. 211]

Узагальнюючі показники	Показники ефективності використання		
	праці (персоналу)	виробничих фондів	фінансових коштів
- рівень задоволення потреб ринку; - виробництво чистої продукції на одиницю витрат ресурсів; - прибуток на одиницю загальних витрат; - рентабельність виробництва; - витрати на одиницю товарної продукції; - частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва; - народно-господарський ефект використання одиниці продукції.	- темпи зростання продуктивності праці; - частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці; - відносне вивільнення працівників; - коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу; - трудомісткість одиниці продукції; - зарплатомісткість одиниці продукції.	- загальна фондовіддача (за обсягом продукції); - фондовіддача активної частини основних фондів; - рентабельність основних фондів; - фондомісткість одиниці продукції; - матеріаломісткість одиниці продукції; - коефіцієнт використання найважливіших видів сировини й матеріалів.	- оборотність оборотних коштів; - рентабельність оборотних коштів; - відносне вивільнення оборотних коштів; - питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції); - рентабельність інвестицій; - строк окупності вкладених інвестицій.

У системі показників ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання можна виділити такі групи показників:

- ефективності використання основних засобів;
- ефективності використання оборотних фондів;
- ефективності використання праці (трудових ресурсів);
- ефективності окремих видів діяльності;

– узагальнюючі показники ефективності господарської діяльності підприємства (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Характеристика основних показників ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання [52, с. 334-336]

Назва	Характеристика показників	Формула
Показники ефективності використання основних засобів		
Фондовіддача	Виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих засобів	$FВ = ВП/ОЗ$
Фондомісткість	Характеризує вартість основних виробничих фондів, яка припадає на одиницю вартості валової (товарної) продукції	$FМ = ОЗ/ ВП$
Рентабельність основних засобів	Характеризує рівень ефективності використання основних засобів	$Рф = П/ОЗ$
Коефіцієнт інтенсивного використання обладнання	Визначається відношенням фактичної продуктивності основного технологічного устаткування до його нормативної продуктивності	$K_{інт} = ВП/П_{обл}$
Коефіцієнт змінності обладнання	Показує, скільки змін працює обладнання	$Kз = K_{ст.зм.} / n$
Показники ефективності використання оборотних коштів		
Коефіцієнт оборотності	Показником ефективності використання оборотних коштів	$K_{об} = ВП/ОК$
Коефіцієнт завантаження	Характеризує величину оборотних коштів на 1 грн. реалізованої продукції	$K_{зав} = ОК / ВП$
Тривалість обороту	Тривалість в днях одного обороту	$T_{об} = Д/K_{об}$
Рентабельність оборотних коштів	Відношення прибутку (П), одержаного за певний період, до середніх залишків оборотних фондів за той самий період (ОК)	$Рф = П/ОК$
Показники ефективності використання праці (трудових ресурсів)		
Продуктивність праці	Характеризує кількість продукції, виробленої в одиницю часу, або витрати часу на виробництво одиниці продукції	$ПП = ВП/ЖП$
Трудомісткість продукції	Характеризує затрати робочого часу на виробництві одиниці або всього обсягу виготовленої продукції	$ПП = ЖП/ВП$
Фондоозброєність	Вартість основних виробничих засобів, що припадає на одного працівника	$Ф_о = ОЗ/СЧП$
Зарплатомісткість продукції	Визначає, скільки гривень заробітної плати припадає на 1 гривню виготовленої продукції	$З_м = Ф_{оп} / ВП$
Показники ефективності використання капітальних вкладень		
Коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	Визначає абсолютну ефективність інвестицій	$E_p = \Delta П/КВ$
Термін окупності капітальних вкладень	Період часу в роках, за який побудоване чи реконструйоване підприємство забезпечує накопичення прибутку в розмірах, що дорівнюють здійсненим капітальним вкладенням	$T_{оп} = КВ / \Delta П$
Зведені витрати	Дорівнює сумі поточних витрат на одиницю продукції за i -м варіантом (C_i) та добутку нормативного коефіцієнта ефективності (E_n) та питомих (на одиницю продукції) капітальних вкладень за i -м варіантом. Найкращим буде варіант з мінімальним значенням зведених витрат	$z_i = C_i + E_n K_i \rightarrow \rightarrow \min$
Узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства		
Норма прибутковості	Характеризує величину чистого прибутку, що приходить на одиницю інвестиційних вкладень	$H_{пр} = П/ ОЗ+ОК$
Рентабельність продукції	Характеризує ефективність витрат на виробництво продукції	$Р_{прод} = П/С$

Примітки до табл.1.4:

ВП – обсяг реалізованої продукції (за гуртовими цінами) за рік;

ОЗ – середньорічна вартість основних засобів;

П – прибутку, одержаний за певний період;

Побл – виробнича потужність обладнання у відповідних показниках;

Кст.зм – кількість відпрацьованих верстато-змін;

n – кількість одиниць обладнання;

ОК – середні залишки оборотних коштів;

Д – кількість днів у періоді;

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності;

ЖП – витрати живої праці, що відображається кількістю відпрацьованих людино-годин;

СЧП – середньооблікової чисельності працівників з певний період;

$\Phi_{оп}$ – фонд оплати праці;

$\Delta П$ – щорічний приріст прибутку від здійснення капітальних вкладень;

КВ – сума капітальних вкладень;

ОЗ – середньорічна вартість основних засобів;

ОК – середні залишки оборотних коштів;

С – собівартості продукції;

ЧП – чиста продукція в порівнянних цінах за рік.

Узагальнюючий, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання.

Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається

рівень прибутковості в процесі формування витрат. Співвідносити витрати і доходи – головне завдання кожного учасника господарської діяльності.

Водночас абсолютна сума прибутку не характеризує рівня ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність, тобто визначити рентабельність.

Узагальнюючий показник ефективності застосовуваних ресурсів підприємства (організації) можна розрахувати, користуючись формулою [38, с.117]:

$$E_{ЗР} = V_{ЧП} / (Ч_{П} + (\Phi_{ОС} + \Phi_{ОБ}) / k_{ПВП}), \quad (1.1)$$

де $E_{ЗР}$ – ефективність застосовуваних ресурсів, тобто рівень продуктивності суспільної (живої та уречевленої) праці;

$V_{ЧП}$ – обсяг товарної продукції підприємства;

$Ч_{П}$ – чисельність працівників підприємства;

$\Phi_{ОС}$ – середньорічний обсяг основних засобів за відновною вартістю;

$\Phi_{ОБ}$ – вартість оборотного капіталу у сфері виробництва;

$k_{ПВП}$ – коефіцієнт повних витрат праці, що визначається на макрорівні як відношення чисельності працівників у сфері матеріального виробництва до обсягу утвореного за розрахунковий рік національного доходу і застосовується для перерахунку уречевленої у виробничих фондах праці в середньорічну чисельність працівників.

Узагальнюючим показником ефективності споживаних ресурсів може бути показник витрат на одиницю товарної продукції, що характеризує рівень поточних витрат па виробництво і збут виробів (рівень собівартості).

Як відомо, до собівартості продукції споживані ресурси включаються у вигляді оплати праці (персонал), амортизаційних відрахувань (основні фонди і нематеріальні активи) і матеріальних витрат (оборотні фонди) [30, с. 131].

З-поміж узагальнюючих показників ефективності виробництва (діяльності) того чи того первинного суб'єкта господарювання виокремлюють насамперед відносний рівень задоволення потреб ринку. Він визначається як відношення очікуваного або фактичного обсягу продажу товарів (надання послуг) суб'єктом господарювання до виявленого попиту споживачів.

До важливих узагальнюючих показників ефективності виробництва (діяльності) належить також частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва. Це зумовлюється тим, що за ринкових умов господарювання вигіднішим економічно й соціально є не екстенсивний (через збільшення застосовуваних ресурсів), а саме інтенсивний (за рахунок ліпшого використання наявних ресурсів) розвиток виробництва.

Визначення частки приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва здійснюється за формулою [28, с.123]:

$$Ч_{\text{ІНТ}} = 100 \times (1 - \Delta P_3 / \Delta V_B), \quad (1.2)$$

де $Ч_{\text{ІНТ}}$ – частка приросту обсягу продукції, зумовлена інтенсифікацією виробництва;

ΔP_3 – приріст застосовуваних ресурсів за певний період (розрахунковий рік), %;

ΔV_B -приріст обсягу виробництва продукції за той самий період (рік),%.

Народногосподарський ефект використання одиниці продукції як узагальнюючий показник ефективності того чи того виробництва обчислюється як приріст чистого прибутку (доходу), тобто як приріст загального ефекту (збільшення прибутку внаслідок зростання обсягу виробництва і продуктивності праці, економії експлуатаційних витрат та інвестиційних ресурсів тощо) за відрахуванням вартості придбаної (купленої) продукції виробничо-технічного призначення [23, с.112].

Щодо решти системи показників, диференційованих за видами ресурсів

та наведених у табл.1.4, то вони використовуються відповідно до задалегідь визначеної цілі вимірювання ефективності та способів використання результатів такого вимірювання. Існують принаймні дві постійні цілі:

1) оцінка та узагальнення ефективності діяльності виробничих підрозділів і функціональних служб з наступним визначенням пріоритетних напрямків мотивації та реальних механізмів впливу на позитивну динаміку діяльності в майбутньому;

2) порівняння рівнів ефективності господарювання, досягнутих даним підприємством та його конкурентами на ринку, щоб запобігти зниженню престижу й конкурентоспроможності у сфері бізнесу.

Оцінка економічної ефективності управління діяльністю підприємства здійснюється на підставі показників, які узагальнені у табл.1.5.

Таблиця 1.5

Система показників оцінки економічної ефективності управління

Загальні показники	Часткові показники		
	Показники ефективності праці	Показники підвищення ефективності використання основних фондів, обігових коштів і капітальних вкладень	Показники підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів
1. Зростання обсягу виробництва продукції у вартісному виразі	1. Темпи росту продуктивності праці	1. Фондовіддача - виробництво продукції на 1 грн. середньорічної вартості основних виробничих фондів	1. Матеріальні витрати на 1 грн. товарної продукції
☐ Виробництво продукції на 1 грн. витрат ☐ Відносна економія основних виробничих фондів, нормативних коштів, матеріальних витрат, фонду оплати праці ☐ Собівартість ☐ Рентабельність ☐ Прибуток	1) Частка збільшення виробництва продукції за рахунок підвищення продуктивності праці 2) Економія чисельності працівників 3) Зниження трудомісткості виробів	1. Виробництво продукції на 1 грн. середньорічної величини нормованих обігових коштів 2. Приріст обігових коштів відносно приросту товарної продукції 3. Відношення приросту прибутку до капітальних вкладень, які його зумовили 4. Питомі капітальні вкладення на одиницю нової виробничої потужності на 1 грн. приросту продукції 5. Термін відшкодування капітальних вкладень - відношення їх до суми приросту одержаного прибутку	1. Витрати важливих матеріальних ресурсів у натуральному виразі на 1 грн. товарної продукції 2. Відношення темпів приросту матеріальних витрат до темпів приросту товарної продукції

Всі вони використовуються для визначення економічної ефективності від передбачених стратегією заходів, по удосконаленню конструкцій виробів, технології та організації виробництва. Підвищення ефективності і якості

роботи підприємства в умовах ринкової економіки дозволяє збільшити прибуток, отже, підвищити ринкову вартість підприємства, яка комплексно віддзеркалює не тільки наявність у підприємства.

Для визначення інтегрального показника при оцінюванні кожної підсистеми доцільно використовувати функцію Харрінгтона, яка випадку матиме вигляд:

$$S = \sqrt[n]{A_1 \times A_2 \times A_3 \times \dots \times A_n}, \quad (1.3)$$

де $A_1, A_2, A_3, \dots, A_n$ - показники, що рекомендовані до аналізу про здійсненні аналізу ефективності управління за кожною підсистемою.

На базі адекватності підходів та системності, однотипності виміру головним критерієм вибору показників оцінки виробничої діяльності пропонується визнати інформативність показника при формуванні інтегрального показника ефективності управління з точки зору вартісно-орієнтованого підходу.

Таким чином, показники економічної ефективності є найважливішими інструментами реалізації економічної політики підприємства. Вони є ключовим засобом обґрунтування управлінських рішень.

У цілому було розглянуто підходи до оцінки ефективності діяльності організації, як об'єкту управління. За допомогою цих показників визначають стан управління підприємством та напрямки його удосконалення, які будуть розглянуті далі.

1.3. Сучасні підходи до підвищення ефективності підприємницької діяльності

Рівень економічної та соціальної ефективності виробництва (діяльності) залежить від багатьох факторів. Тому для практичного розв'язання завдань управління ефективністю важливого значення набуває

класифікація чинників її зростання за певними ознаками.

В економічній літературі слово „фактор” (лат. factor – створюючий, виробляючий) трактується як рушійна сила здійснюваного процесу або одна з його необхідних умов. Під словом „фактор” розуміється рушійна сила, що впливає на ефективність функціонування підприємства в умовах ринку.

В умовах ринкової економіки на ефективність роботи підприємства впливають самі різноманітні фактори. Їх можна класифікувати за різними ознаками.

В залежності від спрямованості дії всі фактори можна об'єднати у дві групи: позитивні та негативні. Позитивні – це такі фактори, які позитивно впливають на діяльність підприємства, а негативні – навпаки.

В залежності від місця виникнення всі фактори можна класифікувати на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори залежать від діяльності самого підприємства, тобто саме підприємство їх породжує [13, с. 83].

Внутрішні фактори настільки різноманітні, що для кращого їх обліку, аналізу та виявлення резервів виробництва, їх також поєднують у різні групи (рис.1.1). Ефективність роботи підприємства в умовах ринку в значному ступні залежить від зовнішніх факторів, які також поділяють на різні групи.

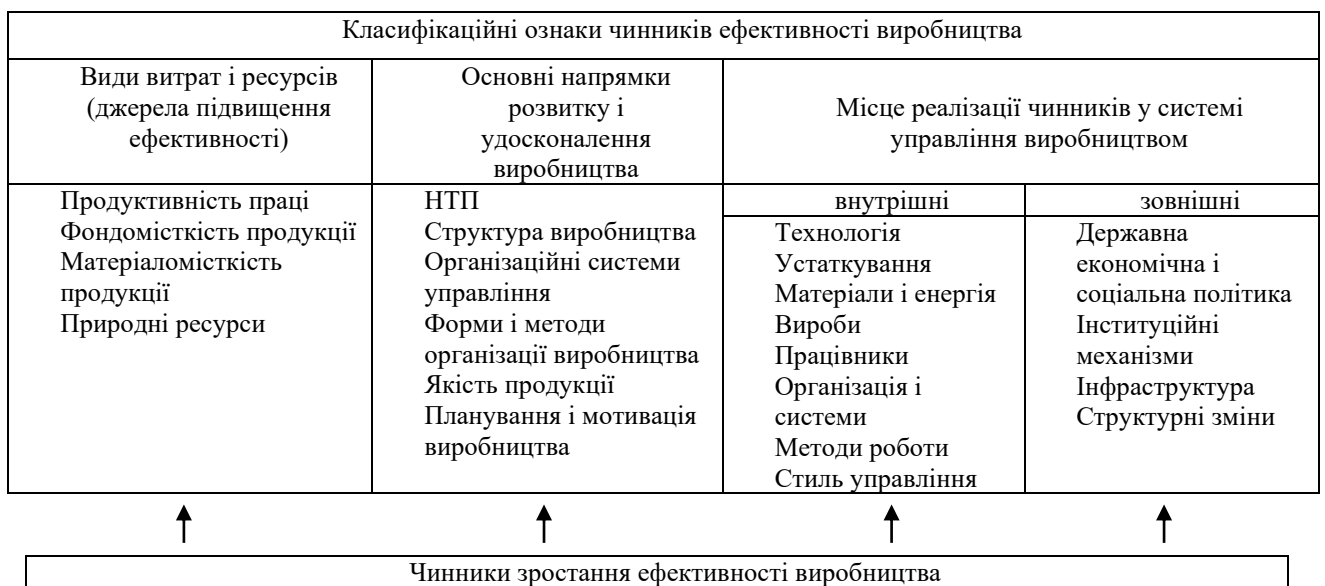

Рис.1.1. Інтегрована модель чинників ефективності виробництва (продуктивності діяльності підприємства як виробничо-економічної системи).

Класифікацію чинників зростання ефективності (продуктивності) виробничо-економічних та інших систем здійснюють також за трьома ознаками:

- 1) видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- 2) напрямками розвитку та вдосконалення виробництва (діяльності);
- 3) місцем реалізації в системі управління виробництвом (діяльністю).

Можливі напрямки реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності підприємств та організацій неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. Тому для практики господарювання, для керівників і відповідних спеціалістів (менеджерів) суб'єктів підприємницької чи інших видів діяльності важливим є детальне знання масштабів дії, форм контролю та використання найбільш істотних внутрішніх і зовнішніх чинників ефективності на різних рівнях управління діяльністю трудових колективів. Будь-який суб'єкт господарювання може й мусить постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми підвищення ефективності діяльності, а також урахувати вплив на неї зовнішніх чинників.

У зв'язку з цим виникає необхідність конкретизації напрямків дії та використання головних внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання (див. рис.1.3) [23, с.124].

Найбільш важливою для цілей управління ефективністю діяльності підприємств слід вважати класифікацію чинників ефективності за місцем реалізації у системі управління виробництвом (третья ознака групування чинників), особливо відокремлення з них двох категорій чинників – внутрішньовиробничих і зовнішніх (народногосподарських), а також поділ сукупності внутрішніх чинників на так звані «тверді» і «м'які» чинники.

Класифікаційні ознаки чинників поліпшення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання зображені на рис.1.2.

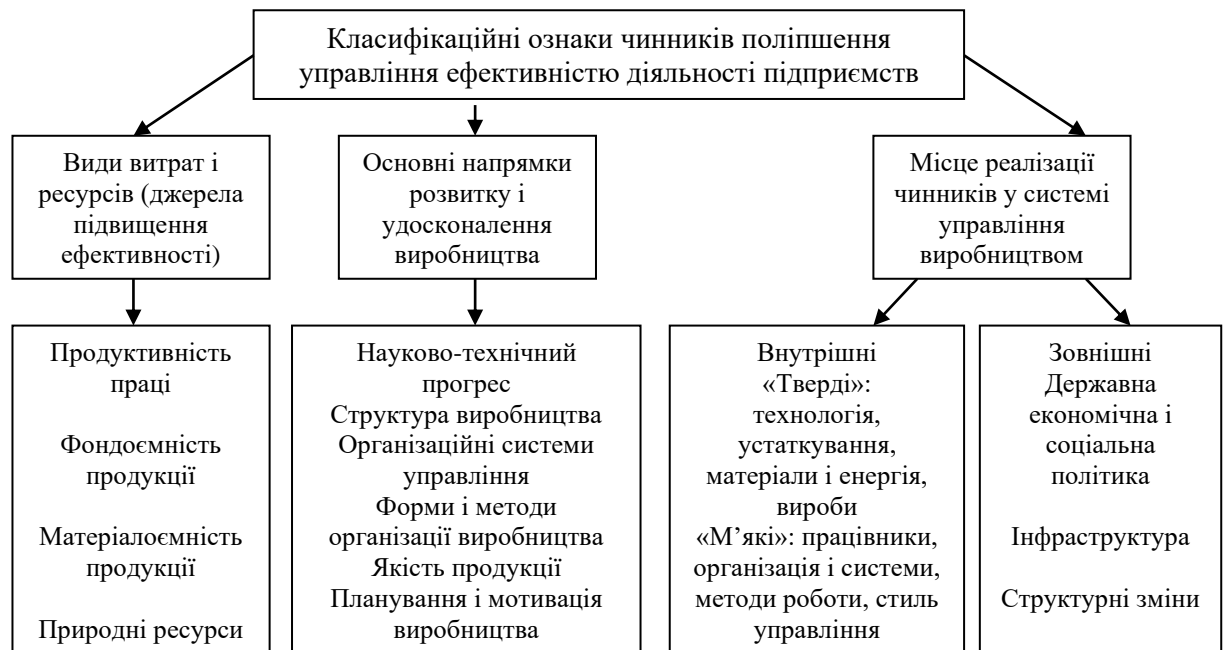

Рис. 1.2. Класифікаційні ознаки чинників поліпшення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання

Поділ внутрішніх чинників на «тверді» і «м'які» є досить умовним і незвичним, але широко відомим і таким, що використовується на підприємствах зарубіжних країн. «Твердими» чинниками є ті, які можна виміряти і які мають фізичні параметри, а «м'які» – ті, які не можна фізично відчувати, проте вони мають неабияке значення для економічного управління виробництвом (наприклад, інформація, знання і кваліфікація кадрів, методи та системи організації різних процесів тощо).

«Тверді» чинники поліпшення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання наступні:

1. Технологія, за якої технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації та інформаційні технології, що справляють чи не найбільший вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва.

2. Устаткування, бо зростанню продуктивності діючого устаткування сприяють належна організація ремонтно-технічного обслуговування, оптимальні строки експлуатації, забезпечення необхідної пропорційності в пропускній спроможності технологічно пов'язаних груп, чітке планування завантаження у часі, підвищення змінності роботи, скорочення внутрішньо

змінних витрат робочого часу тощо.

3. Матеріали та енергія, що спричинюють проблеми економії і зменшення споживання сировини, матеріалів, енергії повинна знаходитись під постійним контролем відповідних спеціалістів фірми (має позитивно розв'язуватись завдання ресурсозбереження).

4. Вироби, бо передові підприємства постійно контролюють втілення своєї технічної переваги у конкретних виробках, що користуються великим попитом на ринку.

«М'які» чинники поліпшення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання наступні:

1. Працівники як основне джерело і визначальний чинник зростання ефективності виробництва. Продуктивність їх праці багато в чому визначається методами, технікою, особистими вміннями, знаннями, ставленням до праці та здібністю виконувати ту чи іншу роботу.

2. Організація і систем, яка повинна бути динамічною і гнучкою, періодично неорганізованою відповідно до нових завдань, що постають перед фірмою при зміні ситуації.

3. Методи роботи мають бути більш досконалішими в умовах переважання працесемних процесів стають достатньо перспективними для зростання продуктивності.

4. Стилi управління, то загальна ефективність діяльності фірми залежить від того, коли, де, як і щодо кого застосовується відповідний стиль управління.

Під резервами поліпшення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання розуміють невикористані можливості зниження поточних і авансових витрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів при даному рівні розвитку виробничих сил і виробничих відносин.

Резерви у повному обсязі можна виміряти в плані досягнутого рівня використання ресурсів і можливого, виходячи з накопиченого виробництвом, потенціалу фірми.

Управління ефективністю діяльності охоплює увесь спектр завдань в сфері стратегічного, корпоративного, фінансового, маркетингового і операційного управління підприємством і включає застосування таких управлінських технологій, як моделювання стратегії, карти збалансованих показників, процесно-орієнтоване планування і функціонально-вартісний аналіз, бюджетування і бізнес-моделювання, консолідована управлінська звітність і аналіз, моніторинг ключових показників діяльності (key performance indicators), пов'язаних із стратегією. В зарубіжній та вітчизняній практиці розроблено ряд концепцій управління ефективністю діяльності підприємств (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Характеристика основних концепцій управління ефективністю підприємства

Назва концепції управління ефективністю підприємства	Цільове призначення
Цільова концепція управління	Діяльність організації спрямована на досягнення певних цілей, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення поставлених цілей
Функціональна концепція ефективності управління	Характеризує співставлення результатів і витрат самої системи управління
Збалансована система показників	Система стратегічного управління організацією на основі виміру й оцінки її ефективності за комплексом показників: фінанси, ринок, внутрішні процеси й навчання та ріст.
Концепція ефективності управління на основі досягнення «балансу інтересів»	Діяльність організації спрямована на задоволення очікувань, сподівань і потреб (інтересів) усіх індивідуумів та груп, що взаємодіють в організації та з організацією.
Композиційна концепція ефективності управління	Ефективність управління визначається ступенем впливу управлінської праці на результати діяльності організації в цілому
Системна концепція ефективності управління	На результати діяльності організації впливають як внутрішні чинники так і фактори зовнішнього середовища, а ефективність управління характеризує ступінь адаптації організації до свого зовнішнього середовища.
Концепція EVA - економічна додана вартість.	EVA допомагає менеджерам аналізувати, де саме створюється вартість, і ефективно управляти грошовими потоками.
Концепції BSC- -EVA та ABC-EVA	BSC й EVA однаково добре прив'язуються до процесів планування й бюджетування, можуть розгортатися від корпоративного рівня до рівня господарських підрозділів і, навіть, окремих індивідів. Перевага BSC полягає в її цілісності й системності, вона не вимагає наявності спеціальних знань в області фінансів і прикладної економіки. EVA має іншу перевагу - математичну точність.
BEA - аналіз оболонки даних.	Зіставлення фактичного показника продуктивності (продукція/ресурси) з максимально можливим виходом продукції за даної кількості ресурсів.
«Процесно-орієнтований аналіз рентабельності» (ABPA).	Заснована на базі системи процесно-орієнтованого обліку витрат (ABC). ABPA з самого початку фокусується на клієнті як на точці перехрестя витрат і доходів. У рамках ABPA реалізується елементарна концепція суб'єкта господарської діяльності шляхом зведення фірми продуцента товарних видів продукції до її бізнес-процесів та їх собівартості, а також до клієнтів і доходів, які вони приносять, споживаючи продукти й послуги підприємства.

Управління ефективністю це – цілеспрямований, динамічний процес вибору та реалізації стратегії, що дозволяє забезпечити розвиток підприємств, їх результативність та примноження ринкової вартості у перспективі. Однією з головних умов, з нашої точки зору, побудови динамічного процесу вибору та реалізації стратегії має бути цільова узгодженість і збалансована ресурсно-результативна розподіленість.

На практиці існує декілька моделей управління ефективністю діяльності підприємства. Однією з розповсюджених моделей є управління за цілями. Підхід управління за цілями дозволяє побудувати роботу так, щоб вона дійсно приносила користь підприємству. Стають зрозумілі критерії підбору та оцінки персоналу, види мотивації співробітників тощо. Таким чином, робота стає доцільною, планомірною та ефективною.

Другою важливою перевагою МВО є поділ обов'язків по управлінню персоналом з лінійними керівниками: звичайна ситуація перекладання відповідальності або уникання її в цьому випадку вирішується просто. За безпосереднім керівником залишається оперативне управління: постановка завдань і узгодження цілей, контроль виконання доручень, оперативне інформування, оцінка, мотивація персоналу тощо. Фахівці з управління персоналом розробляють та впроваджують основні системи управління персоналом.

Третя перевага управління по цілям полягає в тому, що воно є досконалою базою побудови систем стимулювання.

Цілі та плани, що розробляються, дають змогу розробити критерії оцінки діяльності співробітників.

Отже, можна визначити наступні переваги впровадження МВО:

1. Встановлення прозорих і зрозумілих правил визначення результату праці і розрахунку матеріальної винагороди.
2. Розподіл відповідальності між співробітниками за досягнення цілей всього підприємства, забезпечення залучення персоналу в діяльність.

3. Збільшується задоволеність роботою персоналу, поліпшуються відносини в зв'язці «менеджервиконавець».

4. Вирастає виконавська дисципліна та швидкість доведення цілей і завдань до виконавців.

5. Збільшується ініціативність і самостійність співробітників у вирішенні оперативних завдань. Створюється система стимулів для особистого професійного розвитку та вдосконалення.

6. Створюються умови для професійного та кар'єрного зростання співробітників. Визначення найбільш ефективних співробітників створює умови для формування кадрового резерву на заміщення вакантних керівних позицій.

7. підвищується ефективність використання ресурсів, виявлення та уникнення неефективних бізнеспроцесів [8, с. 224].

При цьому дана модель не є вільною від недоліків, серед яких є те, що процес mBO може бути складним і тривалим, в результаті чого підприємству може не вистачити персоналу або фінансових ресурсів для завершення mBO та це може негативно відбитися на основній діяльності підприємства.

Таких недоліків дозволяє уникнути система збалансованих показників, яка характеризується тим, що всі дії підприємства взаємопов'язані і мають чіткі індикатори, які показують, як здійснюється план, якими темпами йде досягнення цілей.

Цілі і показники цієї системи формуються в залежності від світогляду і стратегії кожного конкретного підприємства і розглядають його діяльність за чотирма аспектами (перспективам): фінансовому, взаєминам із середовищем (ринок/клієнти), внутрішнім бізнес-процесам, а також навчання, розвитку персоналу та розвитку інфраструктури (співробітники/інфраструктура) [3, с. 87].

Взагалі система збалансованих показників є складовою частиною так званої системи Business Performance management (BPM), що призначена для підтримки повного циклу управління підприємством. це означає, що

інструменти VRm взаємопов'язані і забезпечують виконання чотирьох основних етапів управління ефективністю підприємства: розробка стратегії, планування, моніторинг та контроль, аналіз та регулювання.

Таким чином, за допомогою VRm-системи створюється цілісна інфраструктура для підтримки узгодженого стратегічного і тактичного управління підприємством на основі єдиної моделі даних. У цьому принципова відмінність комплексного підходу систем автоматизації управління масштабу корпорації від ізольованого вирішення окремих управлінських завдань.

Проведення регулярного контролю та оцінки ефективності роботи дає змогу скласти уявлення про зміст, навантаження та обсяг роботи, визначити, що було досягнуто за поточний період та погодити плани на майбутнє. поряд із цим потрібно розподіляти правила дії для кожного співробітника та встановлювати відповідальність за ці дії.

У цьому відношенні найбільш прийнятною є авторська система А. Літягіна по впровадженню цільового управління – Goal-технологія. по суті це система збалансованих показників, адаптована під ситуацію вітчизняного ринку.

Всі показники та їх виконання дуже жорстко зав'язані на оплату праці та на самій системі розрахунку фонду оплати праці. Авторська технологія призначена для створення на підприємстві системи постановки завдань і контролю за результативністю персоналу, за допомогою індивідуальних цілей для співробітників, а також для створення системи оплати праці для персоналу, залежною від результату, який приніс окремо взятий співробітник в певному періоді [20, с. 217].

«Шість сигм» – це підхід до управління ефективністю, який прагне знайти і виключити причини помилок або дефектів у бізнес-процесах шляхом зосередження на тих вихідних параметрах, які виявляються критично важливими для споживача ... «Шість сигм» – це стратегічний підхід, який працює для всіх процесів, продуктів і галузей» [43, с. 273].

Істотна відмінність шести сигм від інших моделей управління ефективністю діяльності підприємства полягає в тому, що «шість сигм» протікає більш систематично, конкретно визначає, чому виникають помилки і містить фазу контролю – передбачає постійний контроль та залучає клієнтів у процес поліпшення якості.

Другою важливою перевагою є те, що в систему шість сигм входить залучення клієнтів у процес оптимізації. Таким чином, об'єднуються вирішальні сфери дії: задоволеність клієнтів і менеджмент якості. Завдяки цьому об'єднанню відбувається подвійне підвищення якості робіт та досягнень. клієнти бачать свої бажання не тільки виконаними, але й перевиконаними завдяки внутрішньої оптимізації.

Будь-яке підприємство сьогодні – суб'єкт безперервних змін. Ринкова, соціальна, політична ситуації міняються з блискавичною швидкістю. Довгострокова стратегія, як правило, зберігається, а ось на тактичному рівні перемагає те підприємство, що спроможне оперативно реагувати на нестабільність. коректувати, доповнювати, заново переписувати інструкції, переформулювати мету можна, але найчастіше це приводить до того, що не залишається часу на саму роботу. У таких умовах відбувається поступовий перехід до управління за цінностями.

Цінності – це уявлення людини про значимість для нього різних явищ, предметів, про головні цілі життя, праці, а також про засоби досягнення цілей. Вони можуть бути як індивідуальні, так і корпоративні, та загальнолюдські [46, с. 172].

Ціннісно-орієнтоване управління націлене на те, щоб забезпечити послідовність наступних елементів: корпоративна місія (філософія бізнесу), корпоративна стратегія для досягнення корпоративної місії і мети, корпоративне управління (хто визначає корпоративну місію і регулює дії корпорації), корпоративна культура; корпоративна комунікація [47, с. 447].

Ціннісно-орієнтованого управління має низку переваг: може послідовно максимізувати створення цінності; збільшує корпоративну

прозорість; приводить у відповідність інтереси (топ) менеджерів, інтереси акціонерів і зацікавлених сторін; полегшує комунікацію з інвесторами, аналітиками та зацікавленими сторонами; покращує внутрішню комунікацію зі стратегією; запобігає недооцінці акцій; встановлює ясні пріоритети в менеджменті; сприяє поліпшенню прийнятих рішень; допомагає збалансувати короткострокові, середньострокові і довгострокові компроміси; заохочує інвестиції, що створюють цінність; покращує розподіл ресурсів; оптимізує планування та бюджетування; встановлює ефективні цільові показники для компенсації; полегшує використання акцій для угод злиття або поглинання; допомагає більш ефективно управляти підвищеною складністю і більшою невизначеністю і ризиками.

Отже, проаналізувавши існуючі підходи до управління ефективністю підприємства, їх недоліки та переваги, ми виокремили загальні характеристики та сформулюємо власну модель управління ефективністю підприємства.

Таким чином, в результаті дослідження було з'ясовано, що поки не існує єдиного підходу до управління ефективністю діяльності підприємства. Ефективністю можна управляти, використовуючи економічні та соціальні критерії, загальні та приватні показники ефективності. кожне підприємство самостійно вирішує питання про вибір методів управління ефективністю діяльності підприємства. Запропонована модель розроблена з урахуванням всіх елементів діяльності підприємства. Вони спрямовані в основному на необхідність розробки стратегії, цілей діяльності підприємства, закріпленні корпоративних цінностей, вдосконалення технологій виробництва, професіоналізму, рівня кваліфікації, особистих і ділових якостей співробітників.

Підприємство також самостійно вибирає шляхи забезпечення ефективності, виходячи із специфіки своєї діяльності, сформованої організаційної структури управління, економічних і соціальних результатів діяльності, фінансових ресурсів тощо.

Таким чином, економічна ефективність – це максимальна вигода, яку можна отримати при мінімальних затратах в процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу. Під господарськими заходами мається на увазі введення нових видів продукції, укладення договорів з постачальниками, покупцями, придбання або модернізація нової техніки, збільшення виробництва продукції тощо.

Економічна ефективність — це таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення: 1) ресурси і результати виражені у вартісній формі; 2) ресурси — у вартісній, а результати — у натуральній формі; 3) ресурси — у натуральній, а результати — у вартісній формі [17, с. 177].

Ефективність функціонування підприємства – це комплексна характеристика, яка відображає ступінь використання ресурсних витрат, спроможність досягати поставлених цілей та здатність до стійкої життєдіяльності у конкурентному ринковому середовищі. Вона показує ступінь використання трудових, матеріальних, фінансових, природних та інших ресурсів, ступінь забезпечення позитивного результату (ефекту) господарювання в умовах конкурентного ринку та досягнення запланованих результатів з точки зору поставлених перед системою чи її елементами цілей.

Таким чином, управління ефективністю функціонування підприємства є комплексною характеристикою існування соціально-економічної системи. Для її визначення варто застосовувати комплексний підхід, який включає сукупність критеріїв оцінки ефективності функціонування підприємства: результативність його витрат, цільову результативність та конкурентоспроможність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРЕЛЕКТРОКОМПЛЕКТ»

2.1. Загальна характеристика ТОВ «Укрелектрокомплект» як суб'єкта підприємницької діяльності

ТОВ «Укрелектрокомплект» – одне з провідних підприємств регіону, широко відоме як в Україні, так і за кордоном. Стратегічними напрямками розвитку ТОВ «Укрелектрокомплект» є розробка і виробництво високоякісного електротехнічного обладнання на базі передових досягнень науки і техніки для енергетики, промисловості, будівництва, сільського господарства і транспорту.

Місцезнаходження підприємства – Хмельницька обл., Хмельницький р-н., с.Масівці, вул. Центральна, 1.

Основна діяльність підприємства - проектування, виготовлення (технологічна підготовка, заготівельне, механообробне, штампувальне і зварювальне виробництво, нанесення гальванічних і порошкових покриттів), монтаж і налагодження електротехнічного устаткування як серійного так і за бажанням замовника.

Нижче представлена організаційна структура ТОВ «Укрелектрокомплект» (рис.2.1).

Використовуючи річні форми звітності підприємства (дод.А, Б), аналізуємо операційну діяльність підприємства та розраховуємо ключові показники діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» за 2021-2023 рр.

Аналізуючи статті господарської діяльності підприємства розраховуємо основні показники діяльності підприємства (див. табл. 2.1).

Аналіз даних табл.2.1 свідчить про суттєве зростання результативності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» у останні 2 роки. Так, чистий дохід від реалізації продукції підприємства збільшився у 2023 р. на 43,63 % порівняно з 2021 р. та на 6,71 % порівняно з 2022 р. Спостерігається

неухильне зростання обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства (майже наполовину), що стало наслідком збільшення відпускних цін на продукцію ТОВ «Укрелектрокомплект».

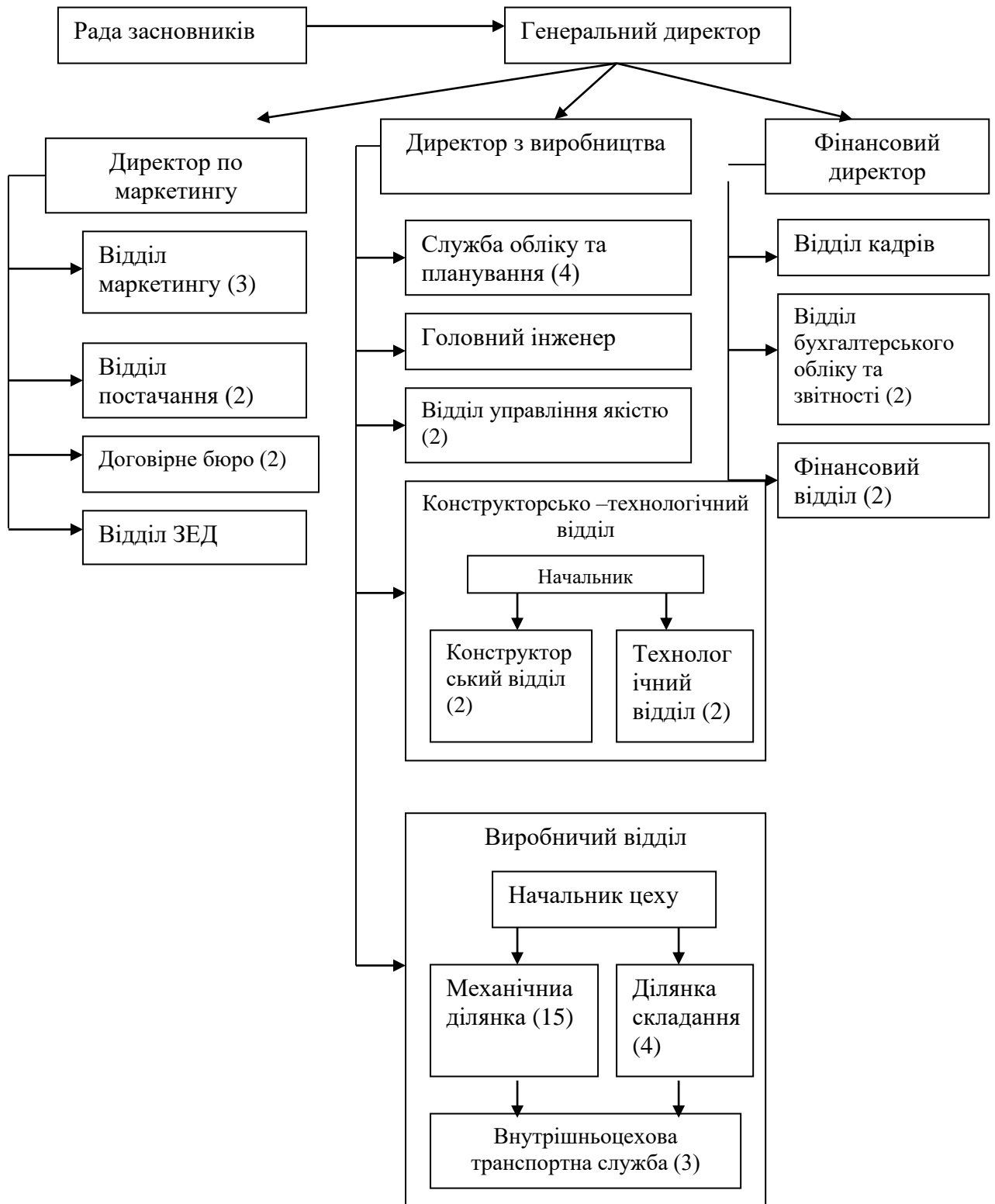

Рис 2.1. Організаційна структура ТОВ «Укрелектрокомплект»

Таблиця 2.1

Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності підприємства

Показники	Роки			Відхилення від 2021 р.		Відхилення від 2022 р.	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	абс.	відн.	абс.	відн.
Чистий дохід від реалізації продукції (без ПДВ), тис.грн.	4141	5574	5947,8	1806,80	43,63	373,80	6,71
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	3682	4755	5410,7	1728,70	46,95	655,70	13,79
Валовий прибуток, тис.грн.	459	819	537,1	78,10	17,02	-281,90	-34,42
Чистий збиток, тис.грн.	-827	-	-	827	100,00	-	-
Чистий прибуток, тис.грн.	-	190	1261			1071,00	563,68
Фонд оплати праці, тис.грн.	954	1135	1288	334	35,01	153,00	13,48
Чисельність працівників, осіб	60	68	55	-5,00	-8,33	-13,00	-19,12
Продуктивність праці, грн./особа	69,02	81,97	108,14	39,13	56,69	26,17	31,93
Середньомісячна зарплата, грн./особ.	1325,00	1390,93	1951,52	626,52	47,28	560,58	40,30
Середньорічна вартість осн.фондів, тис.грн.	2461	2101	1871,3	-589,70	-23,96	-229,70	-10,93
Фондомісткість, грн/грн.	0,59	0,38	0,31	-0,28	-47,06	-0,06	-16,53
Збитковість товарної продукції, %	-19,97	-	-	19,97	-	-	-
Рентабельність товарної продукції, %	-	3,41	21,20	3,41		17,79	
Збитковість виробництва, %	-22,46	-	-	22,46	-	-	-
Рентабельність виробництва, %		4,00	23,31	-	-	19,31	-

Відповідно до зростання обсягів виробництва, відбувалося збільшення собівартості реалізованої продукції, валового та чистого прибутку. При цьому, собівартість реалізованої продукції зростала дещо більшими темпами порівняно з чистим доходом – на 46,95 % протягом 3 останніх років, а валовий прибуток – меншими темпами – на 17,02 %.

Позитивно слід розцінювати зростання розміру чистого прибутку ТОВ «Укрелектрокомплект». Його розмір у 2023 р. був більшим на 2088 тис.грн. порівняно з 2021 р. Фактично, підприємство уникнуло збитковості, яка була притаманна 2021 р. та поступово виходить на отримання відносно знаних прибутків.

Чисельність працівників підприємства за 3 останні роки скоротилася на 5 осіб (на 8,33 %), що пов'язане із зменшенням чисельності обслуговуючого персоналу через перегляд норм обслуговування та скорочення натуральних обсягів виробництва продукції. При цьому фонд оплати праці зріс на 35,01%, що пов'язане із збільшенням мінімальної заробітної плати, яка законодавчо встановлюється в Україні, при зростанні чисельності працівників.

Наслідком суттєвого зростання чистого доходу від реалізації продукції стало величезне збільшення продуктивності праці – на 39,13 тис.грн./чол у 2023 р. порівняно з 2021 р., тобто на 56,69 %. У той же час середньомісячна заробітна плата зросла на 47,28 %. Тобто, спостерігається відповідність між змінами у продуктивності праці та середньомісячною заробітною платою. Фактично, можна стверджувати, що заробітна плата виконує стимулюючу та мотиваційну функцію до підвищення продуктивності праці.

Середньорічна вартість основних фондів ТОВ «Укрелектрокомплект» скоротилася протягом останніх 3 років на 23,96 %, або на 589,7 тис.грн., що пов'язане із виведенням з експлуатації виробничих фондів. При цьому фондомісткість виробництва скоротилася майже наполовину (на 47,06 %). Порівнюючи темпи зміни вартості основних фондів та обсягів реалізації продукції, робимо висновок, що виведення з експлуатації виробничих потужностей не призвело до негативного результату – скорочення обсягів виробництва.

Наслідком зростання обсягів виробництва та реалізації продукції стало збільшення показників рентабельності. Так, рентабельність товарної продукції ТОВ «Укрелектрокомплект» зросла у 2023 р. до 21,2 %, тобто – на

41,17 % у порівнянні з 2021 р. Рентабельність виробництва зростає ще суттєвіше – на 45,77 % - до 23,31 % у 2023 р.

Таким чином, попередній аналіз результатів господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» засвідчив суттєве збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зростання розміру чистого прибутку та показників рентабельності. При цьому, зростання середньомісячної заробітної плати відбувалося на фоні зменшення чисельності працівників та продуктивності їхньої праці, а виведення з експлуатації основних фондів, яка призвела до відчутного зменшення їхньої середньорічної вартості, не супроводжувалася скороченням обсягів виробництва продукції. Усе це дає підстави зробити проміжний висновок про відносно низьку результативність управління ефективністю виробничо-господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» при зростанні ефективності використання наявних ресурсів.

2.2. Оцінювання ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Оцінку економічної ефективності використання ресурсів ТОВ «Укрелектрокомплект» здійснимо на основі фінансової звітності, статистичної звітності компанії про стан трудових ресурсів, виробництво продукції. Аналіз звітності за останні три роки дасть змогу якнайглибше проаналізувати показники діяльності, дослідити тенденції та закономірності їх зміни в часі під впливом різноманітних факторів.

Оцінка використання персоналу виражається в зміні продуктивності праці, що відображає позитивні сторони роботи, її недоліки. Аналіз ефективності використання персоналу складається у виявленні можливостей подальшого підвищення продуктивності праці на основі кращого використання кількісного, якісного складу і розміщення кадрів, їхні відносини до праці, характеру взаємин у колективі. Зведені показники праці наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Зведені показники по праці і заробітній платі ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	Рік			2023р. до 2021р. (+/-)
	2021	2022	2023	
Облікова чисельність, чол.	60	68	55	-5
Середня облікова чисельність, чол.	65	61	47	-18
Чисельність працюючих, прийнятих за період, чол.	20	25	13	-7
Чисельність працюючих, звільнених із всіх причин за період, чол.	20	29	27	7
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	4141	5574	5947,8	1806,80
Фонд оплати праці, тис. грн.	954	1135	1288	334
Середня заробітна плата, тис. грн.	1325,00	1390,93	1951,52	626,52
Продуктивність тис. грн.	69,02	81,97	108,14	39,13

Основним показником продуктивності праці є вироблення товарної продукції (обсяг зроблених послуг) у порівняльних цінах розраховуючи на одного середньооблікового працівника і зворотній їй показник - трудомісткість. Показники продуктивності праці, розраховані на одного працівника, на один людино-день, на одну людино-годину доповнюють основний показник. Це дозволяє розмежувати фактори, зв'язані безпосередньо із процесом виробництва і використанням робочого часу. За даними табл.

Для здійснення процесу виробництва кожне підприємство у відповідності зі спеціалізацією і розмірами повинне мати відповідні трудові ресурси. Результат діяльності підприємства залежить від забезпеченості його трудовими ресурсами, визначається співвідношення наявної чисельності працівників до потреби в них і виражається у процентах. ТОВ «Укрелектрокомплект» трудовими ресурсами забезпечене повністю. Важливим показником використання наявної робочої сили на підприємстві є продуктивність праці, тобто здатність конкретного працівника виробляти певну кількість матеріальних благ за одиницю часу. Основні показники ефективності використання трудових ресурсів наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Ефективність використання трудових ресурсів та продуктивність праці в
ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	Роки			Відхилення 2023р. до 2021р.%	Відхилення 2023р. до 2022р.%
	2021	2022	2023		
Відпрацьовано за рік 1 працівником, годин	1881,84	1741,82	1816,78	-3,58	1,04
Відпрацьовано за рік 1 працівником, днів	235	218	227	-3,58	1,04
Коефіцієнт використання трудових ресурсів	0,78	0,86	0,88	1,56	1,02
Вироблено валової продукції на 1 середньорічного працівника по підприємству, тис. грн..	36,99	41,62	46,54	9,55	1,12

Відпрацьований час одним працівником протягом досліджуваного періоду зменшився на 0,3 рази або, якщо виражати в абсолютній зміні, то зменшився на 65,06 годин. Коефіцієнт використання трудових ресурсів протягом трьох років залишився більш-менш сталим і показує, що спостерігається недозавантаженість працівників, так як значення коефіцієнта менше одиниці. Це пов'язано з тимчасовою непрацездатністю працівників і щорічними відпустками. Вартість виробленої валової продукції на одного працівника в 2023 р. склала 39996 грн., що на 14,82% більше ніж у 2021 році. Це пов'язано з підвищення продуктивності праці працівників підприємства та модернізацією виробництва.

Щодо матеріально-речової складової ресурсів ТОВ «Укрелектрокомплект», яка визначає ефективність функціонування підприємства, то вона може бути проаналізована шляхом надання характеристики динаміки складових майна та у подальшому оцінки ефективності їх використання.

Одразу відзначимо, що вартість майна підприємства протягом останніх 3 років суттєво скоротилася - на 1557 тис.грн. або на 24,33 %. При цьому, найбільше скорочення в абсолютному розмірі притаманне вартості

необоротних активів – вона зменшилася на 965 тис.грн. або на 35,57 %. Вартість оборотних активів підприємства зменшилася на 591 тис.грн. (на 16,05 %).

Таблиця 2.4

Динаміка вартості окремих складових майна ТОВ «Укрелектрокомплект»,
тис.грн. (на кінець року)

Елемент майна	Роки				Відх.2023 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	2023	абс.	відн.
I. Необоротні активи						
Незавершене будівництво	289,0	0	0	0	-289	-200
Основні засоби:						
залишкова вартість	2425,0	2208	1994	1749	-676	-27,89
первісна вартість	4095,0	4096	4099	3917	-178	-4,35
знос	1670,0	1888	2105	2168	498	29,84
Усього за розділом I	2714,0	2208	1994	1749	-965	-35,57
II. Оборотні активи						
Запаси:						
виробничі запаси	915,0	1291	1449	1159	244	26,62
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:						
чиста реалізаційна вартість	1566,0	1000	1091	1140	-426	-27,23
Інша поточна дебіторська заборгованість	1,0	816	765	475	474	47390
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1,0	1	1	214	213	21290
Усього за розділом II	3685,0	3277	3535	3094	-591	-16,05
Усього майна	6399,0	5485	5529	4842	-1557	-24,33

Зміни у вартості нематеріальних активів були викликані списанням незавершеного будівництва ще у 2021 р. та поступовим зменшенням залишкової вартості основних фондів (на 676 тис.грн. або на 27,89 %). У підсумку відбувається зменшення вартості усіх необоротних активів підприємства.

Вартість окремих елементів оборотних активів змінювалася різноспрямовано. Так, вартість іншої поточної заборгованості, виробничих запасів та грошових коштів протягом аналізованого періоду зростала (відповідно на 474 тис.грн., на 244 тис.грн. та на 213 тис.грн.). У той же час розмір товарної дебіторської заборгованості був зменшений на 426 тис.грн. У цілому за аналізований період розмір оборотних активів підприємства скоротився попри значне зростання вартості окремих їх складових.

Протягом аналізованого періоду частка оборотних активів підприємства зростає з 60 % до 64 % при одночасному зменшенні частки необоротних активів (з 40 % до 36 %).

Такі зміни у складі та структурі майна підприємства певним чином вплинули на показники, що характеризують ефективність використання окремих елементів майна. Тому на наступному етапі проведемо аналіз ефективності використання окремих складових майна ТОВ «Укрелектрокомплект». Для цього з початку проаналізуємо ефективність використання оборотних засобів підприємства за даними табл.2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності використання оборотних засобів ТОВ
«Укрелектрокомплект»

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього періоду		Відносне відхилення від попереднього періоду, %	
	2021	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	4141	5574	5948	1433,00	373,80	34,61	6,71
Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	3481	3406	3314,35	-75,00	-91,65	-2,15	-2,69
Середньорічна вартість запасів, тис.грн.	1103	1370	1303,8	267,00	-66,20	24,21	-4,83
Середньорічний розмір дебіторської заборгованості, тис.грн.	2269,5	1836	1735,25	-433,50	-100,75	-19,10	-5,49
Оборотність оборотних засобів	1,19	1,64	1,79	0,45	0,16	37,57	9,66
Оборотність запасів	3,75	4,07	4,56	0,31	0,49	8,37	12,12
Оборотність дебіторської заборгованості	1,82	3,04	3,43	1,21	0,39	66,39	12,90
Тривалість обороту оборотних засобів	306,83	223,03	203,39	-83,79	-19,64	-27,31	-8,81
Тривалість обороту запасів	97,22	89,71	80,01	-7,51	-9,70	-7,73	-10,81
Строк погашення дебіторської заборгованості	200,04	120,23	106,49	-79,81	-13,74	-39,90	-11,43

Згідно з даними табл.2.5, протягом аналізованого періоду ефективність використання оборотних коштів ТОВ «Укрелектрокомплект» дещо зростає. Так, оборотність оборотних засобів зростає на весь аналізований період на 0,6 рази (на 50,85 %), оборотність запасів – на 0,81 рази/рік (на 21,51 %), оборотність дебіторської заборгованості – на 1,6 рази/рік (на 87,85 %). Відповідно, скорочувалися терміни тривалості обороту коштів, вкладених у певні елементи оборотних активів ТОВ «Укрелектрокомплект». Так, загальна тривалість обороту оборотних засобів підприємства скоротилася за 2021-2023 рр. на 103,43 днів, тривалість обороту запасів скоротилася на 17,21 дня, термін погашення дебіторської заборгованості скоротився на 93,55 дня. Фактично, тривалість обороту коштів, вкладених у оборотні засоби ТОВ «Укрелектрокомплект» та їхні елементи скоротилася на третину за останні 2 роки. Це свідчить про суттєве зростання ефективності використання коштів, вкладених у оборотні засоби підприємства.

Наступним етапом дослідження є проведення аналізу ефективності використання основних фондів ТОВ «Укрелектрокомплект». Для цього скористуємося даними, що наведені у табл.2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників ефективності використання основних фондів ТОВ
«Укрелектрокомплект»

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього періоду		Відносне відхилення від попереднього періоду, %	
	2021	2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	4141	5574	5948	1433,00	373,80	34,61	6,71
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис.грн.	2461	2101	1871,3	-360,00	-229,70	-14,63	-10,93
Первісна вартість основних виробничих фондів, тис.грн.	4095,5	4097,5	4007,95	2,00	-89,55	0,05	-2,19
Знос основних виробничих фондів, тис.грн.	1779	1996,5	2136,65	217,50	140,15	12,23	7,02
Вартість введених в експлуатацію протягом року основних виробничих фондів	221,5	189,1	168,4	-32,40	-20,67	-14,63	-10,93
Вартість виведених з експлуатації протягом року основних виробничих фондів, тис.грн.	0,000	0,000	74,9	0,00	74,85	-	-

Продовження табл.2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Середньорічна облікова чисельність працівників, чол.	60	68	55	8,00	-13,00	13,33	-19,12
Операційний прибуток (збиток), тис.грн.	-189	197	1458	386,00	1261,1	-204,23	640,15
Фондомісткість	0,74	0,89	0,71	0,15	-0,18	20,27	-20,34
Фондоозброєність	0,78	0,75	0,73	-0,03	-0,02	-4,36	-3,03
Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих фондів у майні підприємства	0,41	0,38	0,36	-0,03	-0,02	-7,88	-5,41
Коефіцієнт зносу основних виробничих фондів	0,46	0,51	0,55	0,05	0,04	11,41	0,00
Коефіцієнт придатності основних виробничих фондів	0,54	0,49	0,45	-0,05	-0,04	-9,76	-8,23
Коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів	-0,09	-0,10	-0,12	-0,01	-0,03	8,31	26,98
Коефіцієнт вибуття основних виробничих фондів	0,00	0,00	-0,04	0,00	-0,05	199,93	-6165,5
Коефіцієнт приросту основних виробничих фондів	0,0005	0,0001	0,0007	0,00	0,00	-81,13	642,05
Фондовіддача	1,35	1,12	1,41	-0,23	0,29	-16,85	25,53
Збитковість основних виробничих фондів, %	-20,19	-	-	20,19	100,00	-	-
Рентабельність основних виробничих фондів, %		4,64	31,46	4,64	26,83	100,00	578,51

З аналізу табл.2.6 стає видно, що за три роки майже незмінилася фондомісткість продукції ТОВ «Укрелектрокомплект», що стало наслідком скорочення залишкової вартості основних фондів підприємства при одночасному незначному нарощуванні обсягів виробництва. Наслідком скорочення чисельності персоналу при більшому за темпами зниженні вартості основних фондів стало зменшення фондоозброєності на підприємстві.

Зменшення вартості основних фондів призвело до зниження коефіцієнту їхньої реальної вартості у майні ТОВ «Укрелектрокомплект» майже на третину – до 0,36 у 2023 р. При цьому знос основних виробничих фондів у 2023 р. дорівнював 0,55. Рівень придатності основних фондів ТОВ «Укрелектрокомплект» скоротився з 54 % у 2021 р. до 45 % у 2023 р.

Відємним є рівень оновлення основних виробничих фондів у 2023 р. – він дорівнював -0,12, що пов'язане із виведенням з експлуатації основних фондів, як це було вказано вище.

Скорочення вартості основних фондів підприємства супроводжувалося

збільшенням обсягів виробництва, через що поліпшилися основні показники ефективності – фондвіддача (на 0,06 грн./грн.. або на 25,53 %) та рентабельність основних виробничих фондів (у 5,7 разу).

Таким чином, можна зробити висновок про суттєве підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, яка супроводжувалася поліпшенням їхньої якості при зниженні ступеня придатності до виконання виробничих завдань. Але навіть цей потенціал підприємство не використовує належним чином.

Наступним етапом аналізу є дослідження показників, що характеризують ефективність витрат ТОВ «Укрелектрокомплект». Для цього використовуємо дані табл.2.7.

Таблиця 2.7

Структура витрат ТОВ «Укрелектрокомплект»

Склад витрат	Відсоток від загальної собівартості реалізованої продукції, %						
	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього періоду		Відносне відхилення від попереднього періоду, %	
	2021	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Матеріальні витрати	90,33	85,41	67,51	-4,92	-17,90	-5,45	-20,95
Витрати на оплату праці	2,69	4,11	12,45	1,43	8,33	53,00	202,52
Відрахування на соціальні заходи	0,97	1,48	4,63	0,51	3,14	52,66	211,77
Амортизація	1,42	2,37	9,47	0,95	7,10	66,60	299,73
Інші операційні витрати	4,58	6,62	5,94	2,04	-0,68	44,48	-10,30
Разом	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Як бачимо, в структурі витрат значне місце посідають матеріальні затрати, а також інші операційні витрати та амортизація. Але таке становище було притаманне структурі витрат ТОВ «Укрелектрокомплект» лише у 2021 та 2022 рр. У 2023 р. відбулося суттєве зменшення питомої ваги матеріальних витрат (до 67,51 % від загальної суми операційних витрат підприємства) з одночасним триразовим зростанням частки витрат на оплату

праці – до 12,45 %. При цьому також зростала частка амортизаційних відрахувань (до 9,47 %) й скорочувалася частка інших операційних витрат (до 5,94 %).

Таким чином, у складі витрат ТОВ «Укрелектрокомплект» поступово зростає частка витрат на оплату праці при зниженні питомої ваги матеріальних витрат (через зниження фактичного обсягу випуску продукції), водночас зростає частка амортизаційних відрахувань, що пов'язане із суттєвим збільшенням вартості основних виробничих фондів й, відповідно, збільшенні розміру амортизаційних відрахувань. Частка інших операційних витрат є більш-менш усталеною (коливається в межах 2,3 % протягом аналізованого періоду).

В 2022 р. за рахунок збільшення доходів значна частина прибутку була виділення на амортизаційні відрахування. Це є позитивною тенденцією, що сприяє оновленню основних фондів.

2.3. Оцінювання ефективності підприємницької діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Основними показниками ефективності бізнесово-фінансової діяльності підприємства є показники рентабельності. Для аналізу динаміки цих показників стосовно ТОВ «Укрелектрокомплект» скористуємося даними табл.2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього періоду		Відносне відхилення від попереднього періоду, %	
	2021	2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід	4141	5574	5948	1433,00	373,80	34,61	6,71
Собівартість реалізованої продукції	3682	4755	5411	1073,00	655,70	29,14	13,79
Прибуток від операційної діяльності	-189	197	1458	386,00	1261,10	-204,23	640,15

Продовження табл.2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Прибуток від звичайної діяльності	-827	190	1261	1017,00	1070,50	-122,97	563,42
Чистий прибуток, збиток	-827	190	1261	1017,00	1071,00	-122,97	563,68
Середньорічна вартість активів	5942	5507	5185,65	-435,00	-321,35	-7,32	-5,84
Середньорічна вартість виробничих фондів	2461	2101	1871,3	-360,00	-229,70	-14,63	-10,93
Середньорічна вартість власного капіталу	1706,5	1388	2113,45	-318,50	725,45	-18,66	52,27
Рентабельність (збитковість) активів за прибутком від звичайної діяльності	-7,97	-13,92	3,45	28,12	-5,95	17,37	24,67
Рентабельність (збитковість) капіталу за чистим прибутком	-7,97	-13,92	3,45	24,32	-5,95	17,37	20,87
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	-24,06	-48,46	13,69	59,67	-24,41	62,15	45,98
Рентабельність (збитковість) виробничих фондів	-21,03	-35,70	9,04	67,39	-14,67	44,74	58,34
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за прибутком від реалізації	13,29	11,08	14,69	9,03	9,60	3,61	-5,66
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	1,49	-4,56	3,53	24,51	-1,93	8,10	20,98
Рентабельність (збитковість) реалізованої продукції за чистим прибутком	-2,63	-19,97	3,41	21,20	-17,34	23,38	17,79
Коефіцієнт реінвестування	-8,29	1,00	1,00	1,00	9,29	0,00	0,00
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	1,99	-0,48	0,14	0,60	-2,48	0,62	0,46
Період окупності капіталу	-12,55	-7,19	28,98	4,11	5,36	36,17	-24,87
Період окупності власного капіталу	-4,16	-2,06	7,31	1,68	2,09	9,37	-5,63

Як свідчать дані табл.2.8, більшість показників рентабельності ТОВ «Укрелектрокомплект» протягом останніх 3 років суттєво зросли. Це стало наслідком суттєвого збільшення розміру операційного та чистого прибутку підприємства, а також невідповідності між темпами та напрямками змін у

окремих складових майна й капіталу підприємства при їхньому співставленні з досягненими результатами господарювання.

Так, суттєве зростання прибутку від звичайної діяльності призвело до збільшення рентабельності активів за цим вимірником (до 3,45 %). Зростання чистого прибутку призвело до збільшення рентабельності капіталу та до зростання рентабельності власного капіталу й у меншому розмірі – до зростання рентабельності виробничих фондів.

Суттєво скоротилася тривалість періоду окупності капіталу ТОВ «Укрелектрокомплект» - до 28,98 років у 2023 р. проти (-12,55) років у 2021 р. Період окупності власного капіталу також збільшився з (-4,16) року у 2021 р. до 7,31 року у 2023 р. Це свідчить про суттєве підвищення ефективності використання власного та сукупного капіталу ТОВ «Укрелектрокомплект» протягом аналізованого періоду.

Побічними показниками ефективності господарської діяльності виступають відносні показники фінансового стану. Так, показники ліквідності (платоспроможності) свідчать про ефективність розміщення наявних у розпорядженні підприємства коштів у майні. Показники фінансової стійкості, у свою чергу, свідчать про ефективність формування капіталу підприємства з різних джерел, що у подальшому дає змогу здійснювати фінансування потрібних для виробництва процесів й, у кінцевому підсумку, отримувати певний ефект. Тому далі проведемо стислий аналіз ліквідності та фінансової стійкості ТОВ «Укрелектрокомплект».

На першому етапі проведемо оцінку ліквідності балансу підприємства згідно з даними табл.2.9.

За даними табл.2.9, спостерігається зростання розміру абсолютно ліквідних активів підприємства протягом 2023 р. на 212,9 тис.грн. Усі інші групи активів протягом аналізованого періоду зменшилися. Так, розмір швидколіквідних активів зменшився на 201,5 тис.грн. повільноліквідних активів – на 189,7 тис.грн. та важколіквідних активів – на 459,4 тис.грн. Перший факт пов'язаний із суттєвим зростанням розміру грошових коштів на

рахунках підприємства (протягом 2023 р.). Другий факт викликаний зменшенням розміру виробничих запасів та дебіторської заборгованості, що супроводжувалося суттєвим зменшенням вартості необоротних активів.

Таблиця 2.9

Зміни у розмірі груп активів ТОВ «Укрелектрокомплект» у 2021-2023 рр. за ступенем ліквідності, тис.грн. (на кінець року)

Група активів	Роки			відх.2022-2021		відх.2023-2022		відх.2023-2021	
	2021	2022	2023	абс.	відн.	абс.	відн.	абс.	відн.
Абсолютно ліквідні	1	1	213,9	0,00	0,00	212,90	21290,00	212,9	21290
Швидколіквідні	1816	1856	1614,5	40,00	2,20	-241,50	-13,01	-201,5	-11,10
Повільноліквідні	1458	1677	1268,3	219,00	15,02	-408,70	-24,37	-189,7	-13,01
Важколіквідні	2208	1994	1748,6	-214,0	-9,69	-245,40	-12,31	-459,4	-20,81
Разом	5483	5528	4845,3	45,00	0,82	-682,70	-12,35	-637,7	-11,63

Зміни, що відбувалися у розмірі пасивів підприємства за ступенем негайності покриття, наведені у табл.2.10.

Таблиця 2.10

Зміни у розмірі груп пасивів ТОВ «Укрелектрокомплект» у 2021-2023 рр. за ступенем негайності покриття, тис.грн. (на кінець року)

Група пасивів	Роки			відх.2022-2021		відх.2023-2022		відх.2023-2021	
	2021	2022	2023	абс.	відн.	абс.	відн.	абс.	відн.
Найтерміновіші пасиви	2899	2509	2080,5	-390,00	-13,45	-428,50	-17,08	-818,5	-28,23
Короткострокові пасиви	489	733	17,9	244,00	49,90	-715,10	-97,56	-471,1	-96,34
Довгострокові пасиви	804	804	0	0,00	0,00	-804,00	-100,00	-804	-100,00
Стійкі пасиви	1293	1483	2743,9	190,00	14,69	1260,90	85,02	1450,9	112,21
Разом	5485	5529	4842,3	44,00	0,80	-686,70	-12,42	-642,7	-11,72

Згідно з даними табл.2.10 протягом аналізованого періоду суттєво скоротився розмір найбільш термінових пасивів підприємства (на 818,5 тис.грн.). При цьому скорочується й розмір довгострокових пасивів (на 804 тис.грн.) та короткострокових пасивів (на 471,1 тис.грн. Розмір стійних пасивів підприємства протягом усього аналізованого періоду зростає й у цілому за 3 роки збільшився на 1450,9 тис.грн.

Відповідно до змін, які відбулися у розмірі окремих груп активів за ступенем ліквідності та пасивів за ступенем негайності покриття, суттєві зміни відбулися й у показниках ліквідності балансу (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка співвідношення окремих груп активів та пасивів ТОВ «Укрелектрокомплект» за ступенем ліквідності та негайності покриття, тис.грн. (на кінець року)

Співвідношення активів та зобов'язань	Роки			відх.2022-2021	відх.2023-2022	відх.2023-2021
	2021	2022	2023			
A1-П1	-2898	-2508	-1866,6	390	641	1031,4
A2-П2	1327	1123	1596,6	-204	474	269,6
A3-П3	654	873	1268,3	219	395	614,3
A4-П4	915	511	-995,3	-404	-1506	-1910,3

Згідно з даними табл.2.17, слід визнати, що незважаючи на суттєве зростання розміру найбільш ліквідних активів при одночасному скороченні найбільш термінових зобов'язань, ТОВ «Укрелектрокомплект» не вдалося протягом 2021-2023 рр. забезпечити ліквідність балансу підприємства. Але позитивним слід визнати факт скорочення дефіциту найбільш ліквідних активів на 1031,4 тис.грн. протягом останніх 2 років.

Наслідком відсутності короткострокових кредитів у складі джерел фінансування ТОВ «Укрелектрокомплект» є постійне перевищення швидколіквідних активів над відповідною групою пасивів. Але у 2023 р. з'явився дефіцит покриття стійких пасивів через суттєве зростання їхнього обсягу, що додатково погіршило ступінь ліквідності балансу підприємства.

У цілому слід визнати баланс ТОВ «Укрелектрокомплект» таким, що не є абсолютно ліквідним, але маючим позитивну тенденцією до зменшення дефіциту високоліквідних активів, достатній розмір швидколіквідних активів та зростаючий надлишок як швидколіквідних, так й повільноліквідних активів.

На другому етапі здійснимо оцінку відносних показників ліквідності за даними табл.2.12.

Таблиця 2.12

Зміни у відносних показниках ліквідності (платоспроможності) ТОВ
«Укрелектрокомплект» у 2021-2023 рр. (на кінець року)

Назва показника	Роки			відх.2022- 2021	відх.2023- 2022	відх.2023- 2021
	2021	2022	2023			
1	2	3	4	5	6	7
Вартість активів	5485	5529	4842,3	44,00	-686,70	0,80
Вартість оборотних активів	3277	3535	3093,7	258,00	-441,30	7,87
Вартість грошових коштів	1	1	213,9	0,00	212,90	0,00
Вартість дебіторської заборгованості	1816	1856	1614,5	40,00	-241,50	2,20
Вартість запасів	1291	1449	1158,6	158,00	-290,40	12,24
Розмір робочого капіталу	-111	293	995,3	404,00	702,30	-363,96
Розмір поточної заборгованості	3388	3242	2098,4	-146,00	-1143,60	-4,31
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,0003	0,0003	0,10	0,00	0,10	0,10
Коефіцієнт швидкої платоспроможності (швидкої ліквідності)	0,54	0,57	0,87	0,04	0,30	0,34
Коефіцієнт покриття (коефіцієнт загальної або поточної ліквідності)	0,97	1,09	1,47	0,12	0,38	0,51
Коефіцієнт покриття поточної заборгованості запасами	0,38	0,45	0,55	0,07	0,11	0,17
Маневреність робочого капіталу	-0,001	-0,002	0,215	-0,001	0,217	0,216
Коефіцієнт захищеного періоду	4,13	4,36	3,79	0,233	-0,564	-0,332
Коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом	-0,004	-0,002	0,003	0,002	0,005	0,007
Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	55,42	52,50	52,19	-2,91	-0,32	-3,23
Частка грошових коштів у активах, %	0,02	0,02	4,42	0,00	4,40	4,40
Частка грошових коштів в оборотних активах, %	0,03	0,03	6,91	0,00	6,89	6,88
Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	0,28	0,30	0,23	0,02	-0,08	-0,05

Згідно з даними табл.2.18 слід відмітити позитивну тенденцію у зміні більшості відносних показників ліквідності ТОВ «Укрелектрокомплект». Так, суттєво (у 10 разів) збільшився рівень абсолютної платоспроможності, лише у 2023 р. забезпечивши виконання половини рекомендованого рівня покриття негайних зобов'язань за рахунок наявних коштів.

Значення коефіцієнтів швидкої ліквідності та покриття протягом усього аналізованого періоду перевищують рекомендований рівень та мають позитивну динаміку.

Рівень покриття поточної заборгованості запасами є недостатнім, що пояснюється незначним розміром запасів на балансі ТОВ «Укрелектрокомплект».

Зростання маневреності робочого капіталу, яке спостерігається протягом 2023 р. свідчить про збільшення свободи фінансового маневру у ТОВ «Укрелектрокомплект» та позитивно характеризує зміни у ліквідності його оборотних активів.

Негативно слід розцінювати зменшення коефіцієнту захищеного періоду, що свідчить про зменшення терміну, який ТОВ «Укрелектрокомплект» може функціонувати за рахунок наявних оборотних активів без залучення зовнішніх джерел фінансування. Цей період за 2022-2023 рр. скоротився майже на третину, що свідчить про невідповідність темпів зростання вартості оборотних активів темпам зростання обсягів виробництва та призводить до необхідності збільшення обсягів використання позикових фінансових ресурсів.

Збільшення рівня забезпеченості реалізації робочим капіталом свідчить про те, що короткострокова платоспроможність ТОВ «Укрелектрокомплект» відповідає змінам у операційному грошовому потоці, що викликає зростання фактичної платоспроможності підприємства.

Негативно слід розцінювати зниження рівня мобільності активів. Але позитивним фактом є зменшення частки дебіторської заборгованості в оборотних активах, яке супроводжується збільшенням частки грошових коштів в оборотних активах. При цьому на підприємстві відсутня прострочена дебіторська заборгованість, а наявна дебіторська заборгованість постійно перевищує кредиторську.

У цілому слід визнати рівень ліквідності (платоспроможності ТОВ «Укрелектрокомплект» хоч й недостатнім, але позитивно необхідно

розцінювати тенденцію до зростання рівня абсолютної ліквідності та забезпеченості наявними грошовими коштами.

Надалі проаналізуємо показники фінансової стійкості підприємства.

З початку проведемо аналіз відносних показників фінансової стійкості за даними табл.2.13.

Таблиця 2.13

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Укрелектрокомплект» (на кінець року)

Назва показника	Роки			відх.2022- 2021	відх.2023- 2022	відх.2023- 2021
	2021	2022	2023			
1	2	3	4	5	6	7
Загальний розмір капіталу, тис.грн.	5485	5529	4842,3	44,00	-686,70	0,80
Розмір власного капіталу, тис.грн.	1293	1483	2743,9	190,00	1260,90	14,69
Розмір позикового капіталу, тис.грн.	4192	4046	2098,4	-146,00	-1947,60	-3,48
Розмір довгострокових зобов'язань, тис.грн.	804	804	0	0,00	-804,00	0,00
Розмір поточної заборгованості, тис.грн.	3388	3242	2098,4	-146,00	-1143,60	-4,31
Розмір власного оборотного капіталу, тис.грн.	-915	-511	995,3	404,00	1506,30	-44,15
Коефіцієнт автономії	0,24	0,27	0,57	0,03	0,30	0,33
Коефіцієнт фінансової залежності	4,24	3,73	1,76	-0,51	-1,96	-2,48
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	-0,09	0,20	0,36	0,28	0,17	0,45
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,31	0,37	1,31	0,06	0,94	1,00
Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	3,24	2,73	0,76	-0,51	-1,96	-2,48
Коефіцієнт стійкості фінансування	0,38	0,41	0,57	0,03	0,15	0,18
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	-0,28	-0,14	0,32	0,13	0,47	0,60
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,62	0,54	0,00	-0,08	-0,54	-0,62
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,81	0,80	1,00	-0,01	0,20	0,19

Згідно з даними табл.2.13 слід визнати ТОВ «Укрелектрокомплект» абсолютно фінансово стійким та незалежним від зовнішніх джерел фінансування. Це підтверджується рівнем усіх показників, наведених у

табл.2.13, який є вищим за рекомендований.

Підприємство надмірно формує власний капітал, забезпечуючи не менш ніж 76 % власних потреб у фінансуванні за його рахунок (на кінець 2023 р.). При цьому зростає маневреність робочого капіталу, що свідчить про відповідність між темпами нарощування обсягів власного капіталу та потреб у ньому.

Майже 32 % оборотних активів підприємства формується за рахунок власних коштів, а частка довгострокових зобов'язань у складі сталих джерел фінансування на кінець аналізованого періоду зменшилася до 0, що негативно впливає на спроможність підприємства до інвестування позикових коштів у довгострокові інвестиційні проекти. Але, враховуючи постійне нарощування розміру нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу ТОВ «Укрелектрокомплект», вважаємо, що підприємство здатно самостійно фінансувати усі заплановані проекти розвитку, не збільшуючи зовнішні запозичення.

Доповнимо аналіз фінансової стійкості підприємства визначенням його типу за абсолютними показниками за допомогою даних табл.2.14.

Таблиця 2.14

Визначення типу фінансової стійкості ТОВ «Укрелектрокомплект» за тривимірним показником джерел покриття запасів, тис.грн. (на кінець року)

Показник	Роки			відх.2022-2021	відх.2023-2022	відх.2023-2021
	2021	2022	2023			
1	2	3	4	5	6	7
Наявність власних оборотних коштів	-915	-511	995	404	1506	1910
Наявність довгострокових джерел формування запасів	-111	293	995,3	404	702	1106
Показник загальної величини джерел формування запасів	3277	3535	3093,7	258	-441	-183
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-2206	-1960	-163,3	246	1797	2043
Вартість запасів	1291	1449	1158,6	158	-290	-132

Продовження табл.2.14

1	2	3	4	5	6	7
Надлишок (+) або нестача (-) довгострокових джерел формування	-1402	-1156	-163,3	246	993	1239
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	1986	2086	1935,1	100	-151	-51
Тип фінансової стійкості	Кризова фінансова стійкість					

Згідно з розрахунками, наведеними у табл.2.20, слід визнати, що фінансова стійкість ТОВ «Укрелектрокомплект» відноситься до кризового типу. Тобто, підприємство здатне повністю покривати потребу у запасах лише за рахунок усіх наявних джерел фінансування. за рахунок власних оборотних коштів. При цьому, спостерігається стійка тенденція до збільшення розміру власних оборотних коштів й зниження надлишку цих коштів при стійкому розмірі запасів підприємства. Але ТОВ «Укрелектрокомплект» володіє достатнім розміром інших джерел покриття потреб у фінансуванні, що робить можливість погіршення рівня фінансової стійкості за абсолютними показниками дуже малоімовірною.

Таким чином, як довів аналіз, усі показники ефективності функціонування ТОВ «Укрелектрокомплект» мають тенденцію до поліпшення. Це є наслідком зростання результативності системи управління ефективністю господарської діяльності підприємства, яка у той же час потребує подальшого удосконалення.

Для оцінки ефективності управління виробничою діяльністю на підставі опитування спеціалістів відповідних напрямків рекомендовані показники, значення та динаміка яких надані в табл. 2.15.

Показник ефективності управління виробничою діяльністю є позитивним із зростаючою динамікою.

Таблиця 2.15

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління виробничою діяльністю ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	2021р.	2022р.	2023р.
Витрати на 1 грн. продукції, грн.	0,76	0,77	0,76
Фондовіддача, грн./грн.	8,05	3,30	5,07
Коефіцієнт придатності основних фондів	0,46	0,43	0,44
Матеріаловіддача, грн./грн.	1,81	2,01	2,00
Темпи зміни продуктивності праці, %	84,3	44,2	72,2
Оборотність запасів, разів/рік	6,12	2,63	3,94
Темпи зміни середньої заробітної плати, %	72,3	56,3	44,3
Інтегральний показник	6,1	3,8	4,4

З метою оцінки ефективності управління комерційною діяльністю пропонується керуватися такими показниками, як коефіцієнт рентабельності реалізації продукції, рівень надійності поставок, рівень затоварення складів готовою продукцією, середні терміни погашення дебіторської та кредиторської заборгованості. Вищезазначені індикатори дають змогу оцінити прибутковість реалізації продукції, якість збутової діяльності та роботи із споживачами підприємства (табл. 2.16).

Показник раціональності комерційної діяльності є позитивним із зростаючою динамікою.

Таблиця 2.16

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління комерційною діяльністю ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	2021р.	2022р.	2023р.
Рентабельність реалізації	32,4	30,0	30,9
Оборотність запасів готової продукції	18,6	6,4	10,0
Середній термін погашення дебіторської заборгованості	9,9	4,9	5,6
Середній термін погашення кредиторської заборгованості	9,3	7,0	8,1
Інтегральний показник	14,8	8,5	10,4

Ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства пропонується оцінювати за вибраними, найбільш репрезентативними індикаторами фінансового стану, зокрема: коефіцієнтами рентабельності активів, загальної ліквідності, автономії, фінансового левериджу.

Вищезазначені показники дають змогу ідентифікувати прибутковість та інтенсивність використання капіталу підприємства, структуру капіталу і платоспроможність (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління фінансовою діяльністю ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	2021р.	2022р.	2023р.
Рентабельності активів	65	24	36
Загальна ліквідність	2,73	1,61	2,73
Коефіцієнт автономії	0,78	0,84	0,81
Показник фінансового левериджу	12,3	0,55	6,52
Інтегральний показник	2,1	0,62	1,53

За експертною шкалою вищенаведені показники (табл. 2.8-2.17) переводять у бальні оцінки, їм також надають вагових значень, що дає змогу отримати інтегральні рівні різних складових при оцінці вартісно-орієнтованого управління (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Дані для розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності управління ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показник	Бал	2021р.	2022р.	2023р.
- ефективності управління виробничою діяльністю	3,5	6,1	3,8	4,4
- ефективності управління комерційною діяльністю	3,0	14,8	8,5	10,4
- ефективності управління фінансовою діяльністю	3,5	2,1	0,62	1,53
Інтегральний показник ефективності управління підприємством	10	7,31	4,1	5,2

На підставі узагальнення значень цих рівнів найбільший бал шкали оцінки кожного показника (10 балів) доцільно використати при формуванні шкали оцінки ефективності управління підприємства на базі інтегрального показника та її графічної інтерпретації (табл. 2.19).

Таким чином, оцінка ефективності управління ТОВ «Укрелектрокомплект» знаходиться в діапазоні «достатньо високий».

Таблиця 2.19

Шкала оцінки ефективності управління діяльністю ТОВ
«Укрелектрокомплект»

Оцінка рівня ефективності	Значення узагальнюючого показника	Характеристика
Високий	8,0-10,0	Результат діагностики характеризується позитивною динамікою показників за всіма оцінними показниками
Достатній	2,0-7,9	Показники можуть мати тимчасову негативну динаміку
Низький	0-1,9	Характеризується суттєвим зниженням показників за всіма складовими

Отже, незважаючи на всеохоплюючий характер кризових явищ в економіці, ТОВ «Укрелектрокомплект» проявило здатність отримати позитивні результати діяльності в попередніх періодах спрямувати на розвиток потенціалу різних напрямків діяльності, а не на поточне споживання. Рівень ефективності управління ТОВ «Укрелектрокомплект» можна оцінити як достатньо високий, оскільки показник економічної доданої вартості зростає в 2022 р. проти 2021 р. і в 2023 набуває позитивного значення.

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРЕЛЕКТРОКОМПЛЕКТ»

3.1. Основні напрямки підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Основні чинники підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

Враховуючи результати проведеного аналізу, було виділено наступні основні напрямки підвищення ефективності функціонування ТОВ «Укрелектрокомплект» (рис.3.1.):

Рис.3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Як бачимо, усі заходи підвищення ефективності роботи підприємства є взаємозалежними. Однак, найважливішого значення набувають чинники, визначені третьою групою (напрямом), оскільки їх мобілізація передбачає визначення місця реалізації в системі управління діяльністю.

В межах цього дослідження вважаємо за доцільне розглянути три альтернативні заходи, спрямовані на підвищення ефективності функціонування ТОВ «Укрелектрокомплект», які цілком відповідають встановленим вище напрямкам.

В межах напрямку «Управління витратами і ресурсами» вважаємо за доцільне розглянути можливість впровадження енергозберігаючих технологій, які забезпечать економію електроенергії й, відповідно, грошових коштів на її оплату, що сприятиме зменшенню собівартості продукції ТОВ «Електрокомплект» та підвищенню ефективності її виробництва.

В межах напрямку «Розвиток й удосконалення виробництва» вважаємо за доцільне розглянути можливості модернізації основного виробництва в межах ТОВ «Укрелектрокомплект» за рахунок закупівлі й подальшої експлуатації нового електрозварювального обладнання. Це надасть змогу отримати не тільки умовну економію порівняно з наявним обладнанням, але й забезпечить зростання прибутку підприємства за рахунок збільшення масштабів відповідних робіт.

В межах напрямку «Удосконалення системи управління підприємством» пропонуємо реалізувати проект впровадження системи бюджетування в управління грошовими потоками ТОВ «Укрелектрокомплект», що надасть змогу отримати абсолютну та відносну економію робочого часу фахівців з фінансів та економіки, підвищить результативність їхньої праці та сприятиме посиленню контролю за

грошовими потоками на підприємстві.

Нижче розглянемо сутність запропонованих заходів більш детально.

Важливим напрямком удосконалення виробничо-господарської діяльності в сучасних умовах є екологізація виробництва та активне впровадження ресурсозберігаючих технологій. Актуальним є цей напрямок й для ТОВ «Укрелектрокомплект», особливо з врахуванням специфіки його діяльності та високого рівня матеріальних витрат у складі витрат на виробництво. Тому на підприємстві розглядається можливість реалізації проекту зі зниження енергоспоживання та підвищення ефективності енергоменеджменту.

Основним видом енергії, що споживається ТОВ «Укрелектрокомплект», є електрична енергія, що у структурі собівартості будівельних робіт переважає над іншими видами енергії.

Таким чином, при хронічній нестачі засобів актуальною для нашої країни є задача створення служби енергоменеджменту. Головною метою енергоменеджменту являється скорочення витрат на виробництво, головним чином за рахунок зниження витрат на енергетичні та інші ресурси. При цьому енергоменеджмент повинен представляти собою ефективно й стійко спрацьовану систему, яка забезпечує вирішення головної мети.

Для досягнення головної мети енергоменеджменту необхідно вирішення наступних задач: створення цілісної картини споживання енергоресурсів на підприємстві; створення системи обліку, контролю та керуванням за споживанням енергоресурсів; проведення регулярного аналізу енергоспоживання; розробки енергозберігаючих заходів та впровадження їх на підприємствах.

Джерелами електроенергії для ТОВ «Укрелектрокомплект» є системні підстанції. Зв'язок із джерелами електроенергії здійснюється лініями 150кВт. Розподіл електроенергії по території підприємства здійснюється на напругу 35кв і 6кв. Природними джерелами реактивної потужності на ТОВ «Укрелектрокомплект» є синхронні двигуни різної потужності, оснащені

тиристорними регуляторами порушення. Штучними джерелами реактивної потужності на підприємстві є конденсаторні батареї.

Облік електроенергії здійснюється за допомогою лічильників, установлених на підстанціях. Знімання показань здійснюється візуально.

Для забезпечення надійності електропостачання і якості електроенергії система електропостачання оснащена локальними пристроями релейного захисту й автоматики. Керування системою електропостачання здійснюється з диспетчерського пункту з використанням систем телемеханіки. Обслуговування мереж 6кв здійснює персонал Департаменту мереж і підстанцій ПАТ «Західенерго». Внутрішньовиробничі мережі 0,4кв обслуговує персонал енергослужб, що відносяться до штатів виробничих підрозділів ТОВ «Укрелектрокомплект» . Централізований контроль стану внутрішньовиробничих мереж 0,4кв відсутній.

Система електропостачання ТОВ «Укрелектрокомплект» створена на сучасному технічному рівні, оснащена надійними безінерційними датчиками, пристроями контролю, захисту й автоматики, комутаційною апаратурою з дистанційним керуванням, телемеханізованою системою диспетчерського керування, інформаційними вимірювальними системами.

Коли частка енергоресурсів у собівартості продукції ТОВ «Укрелектрокомплект» складає 20 і більш відсотків, задача ощадливого їхнього використання є однією з найбільш актуальних. Перший етап вирішення цієї задачі – організація оперативного контролю й обліку витрат енергетичних ресурсів у цілому й по електричній енергії зокрема. Такий контроль можливий тільки з застосуванням розподілених автоматизованих систем контролю енерговикористання (АСКЕ). Початок цього етапу впливає з вибору базових засобів автоматизації.

Один з базових засобів побудови таких систем – є система інформаційних енергозберігаючих технологій.

Система СІНЕТ-1 (Система Інформаційних Енергозберігаючих Технологій) призначена для створення комплексів локального обліку і

побудови розподільних автоматизованих систем контролю енерговикористання.

Впровадження зонного обліку енергоспоживання на ТОВ «Укрелектрокомплект» переслідує наступні цілі:

- забезпечення енергозбереження та підвищення ефективності використання ресурсів енергосистеми шляхом оперативного контролю навантаження й обліку електроспоживання;

- автоматизація збору, обробки, зберігання, передачі та відображення інформації про параметри навантаження та електроспоживання задля забезпечення оптимального управління режимами енергопостачання;

- забезпечення безперервного контролю в реальному масштабі часу за дотриманням диспетчерського графіку навантаження та норм витрат енергетичних ресурсів основними споживачами;

- забезпечення комерційного зонного обліку споживання електричної енергії;

- перехід на розрахунок за електроенергію по тарифам, що диференціюються по зонах доби;

- отримання оперативної та достовірної інформації про споживання усіх видів енергоносіїв та забезпечення на цій основі їх економії;

- підвищення надійності та безпеки експлуатації енергосистеми підприємства за рахунок введення телесигналізації й оперативних схем електропостачання.

Робота по впровадженню передбачає три етапи:

- забезпечення зонного обліку електроенергії, що отримується від постачальника (комерційний облік);

- автоматизацію обліку електроенергії на тих підстанціях, де існує передача електроенергії субабонентам (облік субабонентів);

- автоматизацію обліку всіх основних споживачів ТОВ «Укрелектрокомплект» (технічний облік).

У функції комплексу локального обліку входить збір і обробка

інформації про потоки енергії з обмеженого числа точок обліку, розрахунок і збереження параметрів потоків енергії за розрахункові періоди і відображення інформації про параметри потоків енергії на інформаційному табло і термінальному пункті оператора (ТПО).

Один комплекс локального обліку на базі СІНЕТ-1 охоплює до 128 точок обліку, розташованих від систем на відстані до 3км. Під точкою обліку розуміється опорний лічильник електроенергії з убудованим пристроєм перетворення кількості енергії, обмірюваної лічильником, у кількість імпульсів, встановлений на об'єкті і підключений до СІНЕТ-1.

Для нормальної роботи підприємства, своєчасного обліку і контролю електроспоживання на об'єктах ТОВ «Укрелектрокомплект» необхідно встановити близько 20 комплексів локального обліку, збору і обробки інформації про потоки енергії.

Існування національної економіки в умовах ринкових відносин припускає створення економічних передумов для ефективно діючого виробництва, як з погляду раціонального використання усіх видів ресурсів (у тому числі й енергетичних), так і з погляду неухильного прискорення науково-технічного прогресу і повного задоволення потреб виробників і споживачів.

Наступним заходом, спрямованим на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект», є модернізація існуючого обладнання основного виробництва.

З метою підвищення ефективності функціонування ТОВ «Укрелектрокомплект» пропонуємо реалізувати інвестиційний проект, пов'язаний із запуском в експлуатацію принципово нового обладнання – машини зварювання складних деталей важкого промислового обладнання типу К-1000.

Цю модель розроблено фахівцями Інституту електрозварювання ім. Патона і побудовано на Каховському заводі електрозварювального обладнання. Цей агрегат дійсно унікальний, насичений електронікою, він

відстежує всі технічні характеристики зварного шва і миттєво видає потрібну інформацію. Такі апарати закупаються в Україні багато країн світу.

Машини можуть працювати в двох режимах: безперервному, при якому зварювання триває 185 секунд, та пульсуючому, при якому цей процес здійснюється за 70 секунд.

Основні технічні параметри об'єкту інвестування наведені у табл.3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльні характеристики наявного на пропонуваного зварювального обладнання для ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

1. Найменування параметра	2. К-1000	3. К-355	4. Характер відхилення
5. Номінальна напруга живильної мережі, В	6. 380	7. 380	8. Відсутній
9. Частота струму живильної мережі, Гц	10.50	11.50	12. Відсутній
13. Найбільший вторинний струм, кА	14.120	15.115	16. Позитивний
17. Номінальний тривалий вторинний струм, кА	18.19	19.18	20. Позитивний
21. Потужність короткого замикання, кВа	22.800	23.780	24. Негативний
25. Потужність зварювальна при ПВ=50%, кВа	26.180	27.150	28. Позитивний
29. Найбільший робочий тиск у гідросистемі, МПа	30.21	31.21	32. Відсутній
33. Максимальна швидкість опаді, мм/з	34.30	35.20	36. Позитивний
37. Максимальне зусилля опаді, кН	38.840	39.760	40. Позитивний
41. Максимальне зусилля затиснення, кН	42.2100	43.1450	44. Позитивний
45. Маса комплексу поставки, кг	46.12330	47.12510	48. Позитивний
49. Габаритні розміри, мм:	50.	51.	52.
53. машини зварювальної	54. 5150×1300×2700	55. 3200×1170×2640	56. Негативний
57. шафи керування	58. 1350×650×1670	59. 1160×660×1600	60. Негативний
61. станції насосної	62. 1370×720×1620	63. 1388×745×1370	64. Позитивний
65. шафи для комп'ютера	66. 770×650×1675	67. 1160×660×1135	68. Позитивний

Машина К-1000 являє собою стаціонарний комплекс для контактного стикового зварювання конструкцій з металів.

Застосування зварювання на змінному струмі виключає наявність у конструкції машини випрямних блоків, які необхідні при зварюванні на постійному струмі як у зварювальній машині К-355, яка зараз використовується в межах електромеханічного цеху ТОВ «Укрелектрокомплект». У зв'язку із цим на машині К-1000 спрощена схема й підвищена надійність водяного охолодження при витраті 60л/хв. (225л/хв у машині К-355).

Система керування перебуває в окремій шафі керування. Вона

складається із програмованого контактора CPV 314C фірми “SIEMENS”, у який закладена програма управління зварювальної машини. Параметри режимів зварювання задаються через панель оператора OP7 і зберігається в пам'яті контролера. При необхідності можна вибрати модуль із 8 програм шляхом набору відповідної цифри на панелі оператора.

Для можливості запису параметрів застосовується промисловий комп'ютер на якому встановлена спеціальна програма. Під час зварювання на екрані комп'ютера можна спостерігати за поточними змінами струму, напруги й тиску в циліндрах у вигляді графіків і цифрових значень, а також поточного етапу зварювання, часу зварювання, переміщення машини й вкладеної енергії в стик у вигляді числових значень.

Таким чином, за основними технічними параметрами та продуктивністю машина К-1000 значно переважає К-355, що свідчить на користь її впровадження в експлуатацію в межах ТОВ «Укрелектрокомплект».

Третім заходом, спрямованим на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект», є організація служби контролінгу та бюджетування в організаційну структуру управління підприємством.

Для активної роботи й чіткого визначення відповідальності фінансових менеджерів ТОВ «Укрелектрокомплект» необхідно створити спеціальний структурний підрозділ — службу бюджетування та контролінгу (далі – СБК).

СБК ТОВ «Укрелектрокомплект» , разом з бухгалтерією, фінансовим відділом, планово-економічним відділом, повинна входити до складу фінансово-економічних служб підприємства.

При створенні служби бюджетування та контролінгу на підприємстві ТОВ «Укрелектрокомплект» необхідно враховувати такі основні вимоги:

1. СБК повинна мати можливість одержувати необхідну їй інформацію з бухгалтерії, фінансового відділу, планово-економічного відділу, служби збуту й служби матеріально-технічного постачання.

2. СБК повинна мати можливість і повноваження організовувати за

допомогою інших економічних служб збирання додаткової інформації, яка необхідна їй для аналізу й висновків, але не втримується в існуючих документах фінансово-економічних служб.

3. СБК повинна мати можливість впроваджувати нові процедури збору аналітичної інформації на постійній основі.

4. СБК повинна мати можливість швидко доводити інформацію до відомості вищого керівництва підприємства.

5. СБК повинна бути незалежною від тієї чи іншої фінансово-економічної служби.

Відповідно до цих вимог виникають можливі варіанти створення служби бюджетування та контролінгу і її місця в організаційній структурі ТОВ «Укрелектрокомплект» (рис.3.2).

На першому етапі існування, СБК може являти собою робочу групу з 2-3 осіб. Вона повинна виконувати роль аналітичної служби й забезпечувати керівників ТОВ «Укрелектрокомплект» (насамперед, заступника директора з економіки, фінансового директора, комерційного директора) оперативною інформацією про стан фінансів на підприємстві. Для цього СБК періодично повинна складати розгорнуті аналітичні звіти, прогнозні показники фінансово-економічного положення підприємства, проводити економічну експертизу управлінських рішень, пов'язаних з витратами й прибутком, налагоджує методику фінансового аналізу.

На першому етапі роботи служби бюджетування та контролінгу ТОВ «Укрелектрокомплект» немає необхідності залучати додаткових співробітників для збору контролінгової інформації на рівні цехів підприємства, тому що заповнення аналітичних форм для служби бюджетування та контролінгу можна покласти на економістів цехів. Таким чином, елементи контролінгу на підприємстві в цей період діяльності можуть являти собою невелику групу висококваліфікованих фахівців, що володіють досить великими повноваженнями й доступом до всього обсягу економічної інформації.

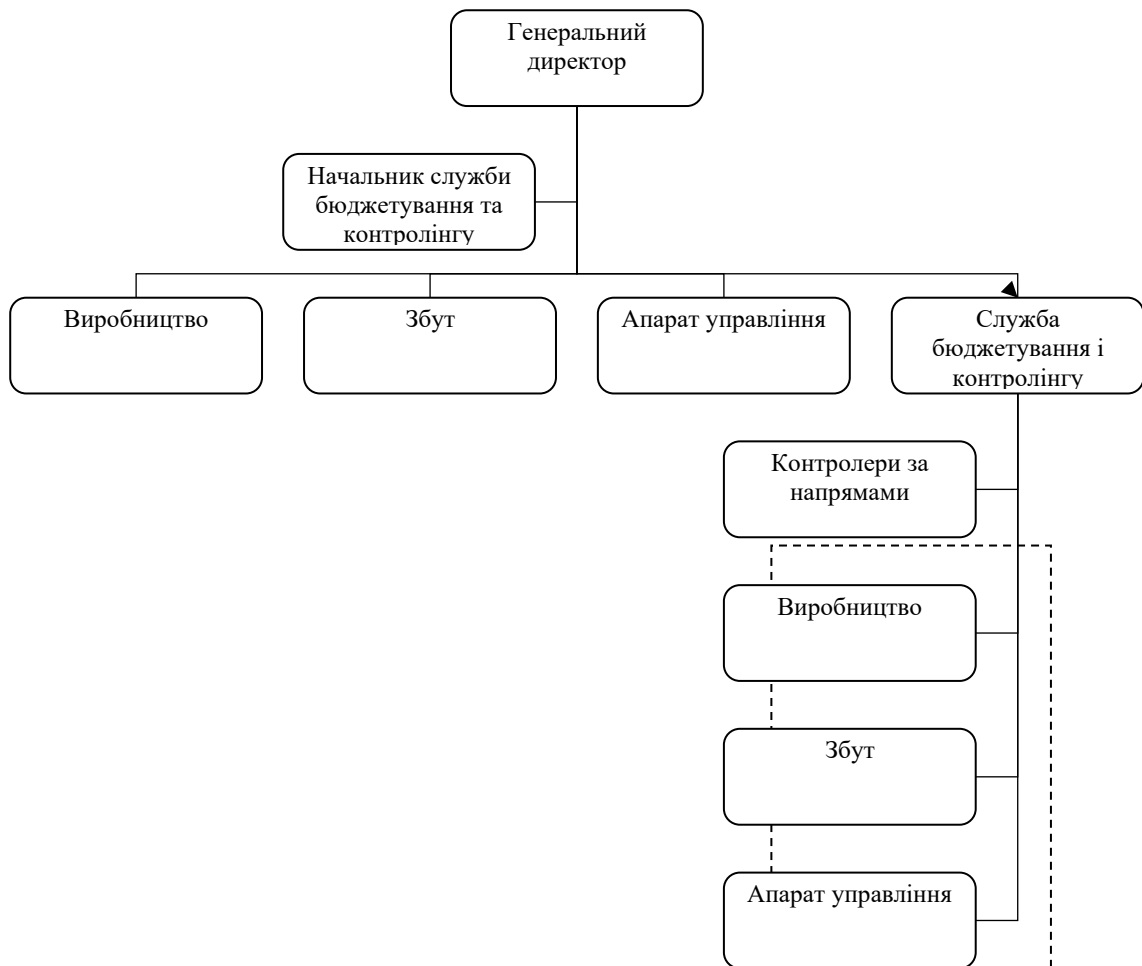

Рис. 3.2. Структура управління та місце бюджетування в організаційній структурі ТОВ «Укрелектрокомплект»

Як і будь-яка фінансово-економічна служба, СБК ТОВ «Укрелектрокомплект» протягом певного періоду становлення встановлює зв'язок з іншими службами й відділами, налагоджує інформаційне співробітництво, більш точно розподіляє функції.

Згодом СБК може розширити вплив і свій штат, для чого в кожному цеху може бути призначений свій контролер, який відслідковуватиме й аналізуватиме відхилення фактичних параметрів роботи від планових.

СБК ТОВ «Укрелектрокомплект» призначена для фінансового директора і генерального директора. Тому їй доцільно підпорядкувати фінансовому директору, якому безпосередньо підлеглі також головний бухгалтер, начальники фінансового й планово-економічного відділів (ПЕВ), начальник служби збуту та зовнішньоекономічних зв'язків тощо.

Більше того, СБК ТОВ «Укрелектрокомплект» ставиться до певної міри в привілейоване положення, оскільки наказом фінансового директора інші служби зобов'язуються надавати службі контролінгу всю необхідну інформацію. Тому не рекомендується підпорядковувати службу бюджетування та контролінгу начальникові планово-економічного відділу, фінансового відділу або головному бухгалтерові, незважаючи на близькість функцій їхніх служб функціям служби бюджетування та контролінгу.

Принципова відмінність служби бюджетування та контролінгу ТОВ «Укрелектрокомплект» від інших фінансово-економічних служб полягає в тому, що вона вирішує завдання поліпшення економічної роботи (стратегічні завдання).

Аналітична робота на ТОВ «Укрелектрокомплект» — це системна робота, і вона потребує системного підходу, роботи на постійній основі, відповідальності за строки й результати. Те ж саме відноситься до процесу безперервних поліпшень. Тому оптимальним, на наш погляд, варіантом є організація служби бюджетування та контролінгу як окремого підрозділу, рівноправного з бухгалтерією, плановим і фінансовим відділами.

Організаційну форму контролінгу вибирають, виходячи з декількох критеріїв з урахуванням специфіки ТОВ «Укрелектрокомплект». Порівняння трьох варіантів організації контролінгової діяльності по декількох критеріях показано в табл. 3.2.

Вибір раціонального варіанта побудови фінансово-економічних служб, у тому числі й контролінгових, полягає в створенні служб підприємства, здатних вирішувати весь спектр проблем і в той же час не дублювати функції один одного.

Пропонується на ТОВ «Укрелектрокомплект» створити службу бюджетування та контролінгу з 4 співробітників, які будуть мати свої посадові обов'язки і в той же час кожен повинен дотримуватися командного принципу роботи, коли якийсь велике аналітичне завдання вони виконують усі разом, допомагаючи один одному.

Таблиця 3.2

Порівняння різних варіантів організації контролінгової діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Завдання служби бюджетування та контролінгу	Відділ контролінгу		Група в складі фінансового відділу (ФВ) або планово-економічного відділу (ПЕВ)		Тимчасова група	
	Плюси	Мінуси	Плюси	Мінуси	Плюси	Мінуси
1. Створення системи збору оперативної інформації	Збір інформації відбувається швидко	Конфлікт інтересів ПЕВ, ФВ і відділу контролінгу	Відсутність конфлікту інтересів ФВ, ПЕВ і відділу контролінгу	Традиційне мислення ФВ та ПЕВ може гальмувати процес контролінгу		Робота йде повільно, не контролюється
2. Аналітичні звіти для керівників	Складання якісних і корисних звітів	Аналіз ФВ та ПЕВ стає непотрібним	Складання якісних і корисних звітів	Відсутність альтернативи, односторонні висновки	Звіти високої якості, працює команда фахівців	Складно спитати про строки складання звітів
3. Аналіз і удосконалення документообігу, системи фінансового планування, контролю за рухом грошових коштів	Відділ контролінгу – центр аналізу документообігу. Удосконалення ведеться систематично		Група контролінгу – центр аналізу документообігу. Значне удосконалення процесу планування	Ця робота може відійти на другий план	Команда фахівців з різних відділів може удосконалити документообіг	Фахівці відволікаються на поточну роботу, складно контролювати їх роботу
4. Допомога в постановці завдання автоматизації фінансово-господарської роботи	Відповідальність у постановці завдання		Відповідальність у постановці завдання	Може бути недопущення в сферу своєї діяльності	Допомога відділу автоматизації за всіма напрямками	Відсутність регулярної роботи, індивідуальної відповідальності
5. Методичні вказівки з фінансового й економічного аналізу	Складання методичних вказівок		Складання методичних вказівок		Складання методичних вказівок	Проблеми з координуванням
6. Швидкість досягнення цілей служби бюджетування та контролінгу	Порівняно швидко	Є загроза протидії з боку ФВ та ПЕВ, оскільки ставиться питання про їх існування	Можна користуватися існуючим потенціалом	Стратегічне завдання гальмується відволіканням на поточні роботи		Найбільш повільний варіант, є загроза недосягнення мети

На нашу думку, раціональним є такий склад служби бюджетування та контролінгу:

- начальник служби бюджетування та контролінгу;
- куратор структурних підрозділів;
- фахівець з управлінського обліку;
- фахівець з інформаційних систем.

Таким чином, нами запропоновано створити службу бюджетування та контролінгу, яка дозволить ТОВ «Укрелектрокомплект» вийти на новий рівень у фінансовому аналізі і контролі за фінансово-господарською діяльністю підприємства. Оскільки працівники служби бюджетування та контролінгу ТОВ «Укрелектрокомплект» будуть мати відповідну підготовку та високий рівень кваліфікації, то виділення їх в окрему службу також забезпечить не лише повний та своєчасний фінансовий контроль за формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства традиційними методами, а й дозволить приймати більш обґрунтовані і зважені управлінські фінансові рішення на підприємстві в умовах нестабільності, ризику та невизначеності.

Таким чином, були визначені пріоритетні напрямки підвищення ефективності господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект», які полягають у реалізації заходів, спрямованих на енергозбереження, модернізацію обладнання основного виробництва та підвищення ефективності контролю за грошовими потоками підприємства. Надалі будуть оцінені результати реалізації цих заходів.

3.2. Обґрунтування доцільності реалізації пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»

Першою альтернативною пропозицією, реалізація якої спрямована на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект», було

впровадження системи СІНЕТ-1, яка забезпечить суттєву економію електроенергії на підприємстві.

Взагалі економічний ефект від впровадження комплексу локального обліку електроспоживання в межах ТОВ «Укрелектрокомплект» досягається за рахунок зниження величини заявленого максимуму, загального електроспоживання і зменшення оплати за користування електроенергією шляхом зрушення технологічного процесу (природного електроспоживання) у зони доби з мінімальною оплатою за електроенергію (при прийнятому, диференційованому по зонах доби, тарифу).

Вихідними даними для розрахунку економічної ефективності при диференційованому тарифі є:

1. Кількість електроенергії, споживаної за місяць, кВт/год.
2. Заявлений півгодинний максимум, кВт (за домовленістю встановлюється щомісячно).
3. Тариф за 1кВт/год активної енергії, грн (доплата за перевищення планової кількості, грн за 1кВт/год).
4. Економічні (нормовані) значення реактивної потужності й енергії за місяць (встановлюються поквартально).
5. Тариф за 1кВт/год нормованої енергії, грн (доплата за перевищення нормованого значення, грн за 1кВт/год).
6. Наявність на підприємстві синхронних двигунів і їхня участь у компенсації реактивної потужності.

У загальному випадку, економічний ефект буде визначатися як:

$$E_p = \Delta C - B_k - B_e - B_{отз} \quad (3.1)$$

де ΔC_e – різниця в оплаті за електроенергію по двухставочному тарифу до впровадження комплексу локального обліку і проведення заходів щодо зниження максимуму навантаження і загального електроспоживання і після;

B_k – витрати на впровадження комплексу локального обліку і

проведення заходів щодо зниження максимуму навантаження і загального електроспоживання.

V_e – щорічні експлуатаційні витрати, пов'язані з обслуговуванням комплексу локального обліку.

Основним показником економічної ефективності комплексу локального обліку є строк окупності (T) витрат на його реалізацію. Для визначення строку окупності необхідні наступні показники:

а) одноразові капітальні витрати (V_k) на впровадження комплексу локального обліку (витрати на проектування; на розробку програмного забезпечення; придбання устаткування, матеріалів, каналів зв'язку: монтажні і пусконаладжувальні роботи). $V_k = 1580000$ грн.

б) щорічні експлуатаційні витрати (V_e), що включають амортизаційні відрахування, вартість електроенергії для живлення технічних засобів комплексу локального обліку, вартість матеріалів і робочої сили, необхідних для обслуговування комплексу локального обліку.

За діючими нормами амортизаційні відрахування V_a на обчислювальну техніку, телемеханіку, складають 12% їхньої кошторисної вартості, на контрольно-вимірювальну апаратуру – 10,7%.

$$V_a = 1080000 \cdot 0,107 = 115560 \text{ грн.}$$

Щорічна вартість електроенергії, споживаної технічними засобами комплексу локального обліку, визначається за формулою:

$$V_{el} = P \cdot t \cdot C_e \cdot K, \quad (3.2)$$

де P – сумарна договірна заявлена активна потужність, кВт;

t – 8760 годин у році;

C_e – вартість електроенергії, грн./1кВт/год;

K – коефіцієнт використання потужності (0,8).

$$V_{el} = 0,40 \cdot 8760 \cdot 0,115 \cdot 0,8 = 323 \text{ грн.}$$

Щорічна вартість запчастин і матеріалів V_z , необхідних для ремонту

технічних засобів, приймаємо в розмірі 3-4% вартості устаткування.

Приймаємо:

$$V_3 = 21200 \cdot 0,04 = 848 \text{грн.}$$

Щорічна заробітна плата (З/п) одного працівника приймається 4800грн.

Разом щорічні експлуатаційні витрати, зв'язані з обслуговуванням комплексу локального обліку, визначаються за формулою:

$$V_e = V_a + V_{el} + V_3 + Z/p; \quad (3.3)$$

$$V_e = 115560 + 323 + 848 + 4800 = 121531 \text{грн.}$$

Строк окупності:

$$T_{ок} = (V_k + V_{отз} + V_e) / E_f, \text{ років,} \quad (3.4)$$

де $V_{отз}$ – витрати на проведення організаційно-технічних заходів (по зниженню максимуму активної і реактивної потужності). $V_{отз} = 200100$ грн.

E_f – річний ефект (економія витрат електроенергії).

$$T_{ок} = (1580000 + 200100 + 121531) / (1650943,32) = 1,2 \text{ роки.}$$

Собівартість до впровадження комплексу локального обліку електроенергії складає 26237655,1грн., а після впровадження – 22685180,78грн.

Нормативне значення коефіцієнта ефективності можна виходячи з прийнятної для підприємства індивідуальної норми прибутковості:

$$E_n = 1 / T_{ок}, \quad (3.5)$$

де $T_{ок}$ - очікуваний, прийнятний для підприємства строк окупності капітальних вкладень, років.

Прийнятний для ТОВ «Укрелектрокомплект» строк окупності $T_{ок} = 2$ роки.

$$\text{Тоді } E_n = 1 / 2 = 0,5; \quad E_p = 1 / 1,2 = 0,8.$$

Оскільки $E_p > E_n$ ($0,8 > 0,5$), то комплекс локального обліку можна вважати ефективним.

Абсолютне значення річного економічного ефекту від впровадження системи СІНЕТ-1 буде дорівнювати:

$$E_p = 26237655,3 - 22685180,78 - 1580000 - 121531 - 200100 = 1650943,36 \text{ грн.}$$

Таким чином, впровадження являється ефективним, низько витратним і може стати одним з напрямків удосконалення методів управління, що призведе до економії витрат на 1650 тис.грн.

Щодо обґрунтування доцільності впровадження нового обладнання у виробничу діяльність ТОВ «Укрелектрокомплект», то вважаємо за необхідне здійснити його шляхом планування основних показників експлуатації цього обладнання. У зв'язку із цим відмітимо, що при плануванні експлуатації нового обладнання відправним моментом є визначення обсягів, номенклатури та асортименту продукції (робіт). Виходячи з можливостей машини К-1000, а також відповідно до ретроспективного аналізу планових завдань з виконання зварювальних робіт в межах електромеханічного цеху ТОВ «Укрелектрокомплект» (далі – ЕМЦ) для цілей реалізації проекту, що пропонується, визначаємо наступну номенклатуру робіт: зварювання елементів машинокомплектів (далі – ЗМК), зварювання корпусів обладнання (далі – ЗКО), зварювання нерозібраних з'єднань (ЗНЗ).

Помісячний план обсягу виробництва в межах зварювальної ділянки ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» на рік наведений у дод.В.

Як свідчать розрахунки, експлуатація К-1000 дозволить збільшити обсяги робіт зі зварювання металевих конструкцій, елементів агрегатів та механізмів важкого промислового обладнання, яке ремонтується зусиллями ТОВ «Укрелектрокомплект» на 20 % порівняно з експлуатацією К-355.

Проектне виробництво з експлуатації машини К-1000 планує працювати в дві зміни: з 6.00 до 14.00, з 14.00 до 22.00, тому як двозмінний режим роботи є найбільш оптимальний з точки зору завантаження обладнання,

оплати праці робітникам; при цьому кожний робітник повинен відпрацювати 225 робочих днів на рік. Тривалість зміни складає 8 годин.

Проведення робіт здійснюється в процесі взаємодії праці людини і певних засобів виробництва. Кількість засобів має бути достатньою для виконання виробничої програми.

Вартість машини К-1000 складає 164680 грн.

Вартість виробничого інвентарю приймається на рівні 8% вартості основних фондів : $164680 \times 8\% = 13174$ грн.

Доцільною є оренда приміщення, при цьому воно повинно мати промислову електромережу та не потребувати капітального ремонту. Вартість орендної плати складає 30 грн. за квадратний метр.

Потрібна для встановлення обладнання площа складає 580 квадратних метрів, в тому числі:

складські приміщення - 84 кв.м;

ділянка підготовки профілю - 68 кв.м;

ділянка комплектації - 412 кв.м;

керівництво-16кв.м. Щомісячна вартість оренди складає: $580 \times 22 = 12760$ грн.

Амортизація на власні основні фонди нараховується за методом і за ставками, зазначеними в Податковому Кодексі України.

Також експлуатація машини К-1000 вимагає використання спеціального програмного забезпечення (нематеріальний актив), вартість якого складає 3000 гривень. Амортизація нематеріальних активів нараховується рівномірним методом за ставкою 10% на рік.

Власні основні фонди належать до другої групи згідно з основними положеннями розділу 8 Податкового Кодексу України.

Крім основних фондів, ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» повинно бути забезпечено обіговими коштами для отримання можливостей експлуатації машини К-1000. Вартість оборотних коштів за проектом складається з вартості нормативу виробничих запасів, нормативу

незавершеного виробництва.

Таблиця 3.3

Розрахунок матеріальних витрат (грн.) при експлуатації К-1000 та К-355

Вид робіт	Витрати ресурсу (грн.)	
	На 1 Кзв	Річний обсяг
ЗМК	27,30	354900
ЗКО	53,1	743400
ЗНЗ	31,60	568800

Отже, річна вартість необхідних матеріалів та сировини становить 1667100 грн. За результатами розрахунків визначимо склад і структуру оборотних коштів проекту (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Склад і структура оборотних коштів для експлуатації К-1000 або К-355

Елементи оборотних коштів	Норматив оборотних коштів у вартісному виразі	
	У грошовому виразі	У % до підсумку
Виробничі запаси	138924	81,47
Незавершене виробництво	13892	8,15
Готова продукція	17703	10,38
Разом	170519	100

Згідно даних таблиці виробничі запаси становлять найбільшу у оборотних коштів (81,47 %).

Така структура коштів (див.табл.3.5.) не є типовою, однак з огляду на високу матеріаломісткість зварювальних робіт, така структура є прийнятною.

Таблиця 3.5

Склад та структура майна для експлуатації К-1000 або К-355

Показник	Вартість, грн.	Частка в майні, %
1. Основні фонди	164680	48,7
2. Нематеріальні активи	3000	0,9
3. Оборотні кошти, в т.ч.:	170519	50,4
- матеріали	138924	41,1
- готова продукція	17703	5,2
- незавершене виробництво	13892	4,1
Разом:	338199	100,0

Для організації виробництва потрібно розрахувати потребу не тільки у виробничих фондах, а й у трудових ресурсах, а також у коштах на їх оплату.

Як відомо персонал підприємства являє собою сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та мають досвід практичної діяльності. Розрахунок чисельності працівників в межах ділянки зварювальних робіт ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» виконується у розрізі наступних категорій: робітники (основні і допоміжні), керівники, фахівці, молодший обслуговуючий персонал.

Чисельність робітників визначається виходячи із специфіки технологічного процесу, кількості технологічного обладнання та ефективного фонду робочого часу.

Слід відмітити, що підставою для розрахунків служить річний баланс робочого часу одного середньооблікового робітника (табл.3.6).

Таблиця 3.6

Річний баланс робочого часу одного робітника ТОВ «Укрелектрокомплект»

Склад робочого часу	Одиниця	За рік	По квартальне			
			1	2	3	4
Календарний фонд часу	Дні	365	90	91	92	92
Вихідні і святкові	Дні	111	29	28	27	27
Номінальний фонд	Дні	254	61	63	65	65
Невиходи на роботу, в т.ч.	Дні	29	7	8	8	6
- чергові відпустки	Дні	26	5	8	8	5
- у зв'язку з хворобою	Дні	3	2	-	-	1
Явочний фонд робочого часу	Дні	225	54	55	57	59
Середня тривалість робочого дня	Год	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Корисний фонд робочого часу	Год	1800	432	440	456	472

Для знаходження облікової чисельності робітників спочатку визначається плановий корисний фонд робочого часу одного робітника і планові втрати робочого часу (%).

Визначимо коефіцієнт облікового складу: $(365 - 111) / (365 - 111 - 98) = 1,13$

Планові невиходи на роботу пояснюються наступними причинами:

- чергові відпустки встановлюються на рівні, передбаченому законодавством, і розподіляються по кварталам згідно з тим, що більша частина відпусток припадає на другий та третій квартали;

- невиходи в зв'язку з хворобою розподіляються по кварталам згідно до загально статистичних досліджень, які свідчать про те, що більшість лікарняних припадає на зимовий період.

Розрахуємо потребу в допоміжних робітниках.

Для забезпечення зберігання та прийому матеріалів і фурнітури водиться посада комірника. Для пакування готових виробів та розкладу їх по місцям зберігання потрібна посада пакувальника.

В зв'язку з тим, що у відповідності до технології проведення зварювальних робіт необхідний технічний контроль, виникає потреба в контролерах. Враховуючи, що підприємство має більш, ніж 25 одиниць обладнання, потрібен 1 слюсар-налагоджувальник, який буде здійснювати ремонт та обслуговування устаткування. До того ж існує наступна потреба у: фахівцях (конструктор, головний бухгалтер); в керівниках директор, заступник директора по постачанню та збуту, майстер-бригадир).

Отже, за розрахунками, облікова чисельність працюючих в межах ділянки безперервного зварювання ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» складає 36 осіб (див. табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Зведена відомість чисельності працівників підприємства, які зайняті в експлуатації К-1000 або К-355 в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

Категорія працівників	Явочна чисельність	Облікова чисельність	Структура, %	
			До основних робітників	До підсумку
1. Основні робітники:	22	25	100	71,43
- зварювальники	12	13	-	-
- електрогазозварювальники	6	7	-	-
- слюсарі-електромонтери	4	5	-	-
2. Допоміжні робітники:	5	5	20,00	14,29
- налагоджувач	2	2	-	-
- дефектоскопіст	1	1	-	-
- контролер	1	1	-	-
- стропальник	1	1	-	-
3. Керівники:	3	3	12,00	8,57
- директор	1	1	-	-
- інженер	1	1	-	-
- майстер-бригадир	1	1	-	-
4. Фахівці:	2	2	8,00	5,71
- машиніст	1	1	-	-
- оператор ЧПУ	1	1	-	-
РАЗОМ:	32	35	-	100,0

Найбільшу частку працівників складають основні робітники (71,43%), 14,29% - це чисельність допоміжних робітників. Чисельність керівників – 8,57%, фахівці становлять 5,71% від загальної чисельності.

В межах ділянки зварювання ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» передбачається застосовувати погодинно – преміальну систему оплати праці, згідно з якою робітник може отримувати премію за виробничі результати. Процент премії встановлюється на основі професійної оцінки та узгоджується на загальних зборах колективу.

Оплата чергових відпусток відноситься до доплат до річного фонду оплати праці і визначається, виходячи із середньої тривалості відпустки - 26 календарних днів. Оплата праці керівникам та фахівцям здійснюється за посадовими окладами. При розрахунках планового ФОП було враховано, що за рік кожний робітник повинен відпрацювати 1800 годин або 225 днів.

Доплата за роботу в вечірній час складає 20% від тарифного ФОП, причому тільки для робітників, які працюють в дві зміни. Розмір поточної премії складає 20%, але це не означає, що одержання премії є гарантованим або процент премії є фіксованим, все залежить від результатів діяльності підприємства.

Доплата за чергові відпустки розраховується за формулою:

$$T_{\text{фоп}} : (365 - C_{\text{в}}) \times T_{\text{р від}}, \quad (3.8)$$

де $T_{\text{фоп}}$ - тарифний фонд оплати праці, грн.;

$C_{\text{в}}$ - святкові дні на рік;

$T_{\text{р від}}$ - тривалість відпустки, дні.

Таким чином, витрати на оплату праці робітників на рік (див.дод.Д) складають 185533,1грн., причому на ФОП основних робітників припадає 85,76% загального ФОП робітників. Доплати складають 46034,49 грн. або 24,81% від загального ФОП робітників. Серед доплат найбільшу частку складають поточні премії.

Розрахунок планового ФОП керівного складу наведено у дод.Ж.

Плановий річний ФОП керівного складу ділянки зварювання ЕМЦ

ТОВ «Укрелектрокомплект» дорівнює 36768,00 грн., що складає 19,82% від ФОП робітників.

Таким чином, загальний річний ФОП по підприємству складає:

$$185533,1 + 36768,00 = 222301,1 \text{ грн.}$$

Підсумкові результати розрахунків з праці і заробітної плати відображені в табл.3.8.

Таблиця 3.8

Зведені показники щодо чисельності та заробітної плати персоналу для реалізації проекту в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

Показники	Одиниця	К-1000	К-355
Товарна продукція	тис. грн.	3006,61	1880
Чисельність працюючих всього, в т.ч. робітників	осіб	35	35
	осіб	30	30
Продуктивність праці Одного працівника Одного робітника	тис.грн./чол	85,90	53,71
	тис. грн. /чол	100,22	62,67
Кошти на оплату праці, всього у т.ч. робітників	тис. грн.	222,3	222,3
	тис. грн.	185,53	185,53

Як свідчать розрахунки, перехід на К-1000 призведе до підвищення продуктивності праці більш ніж на 30 % порівняно з експлуатацією К-355.

Джерелом виплат основної та додаткової заробітної плати, відрахувань на соціальні заходи є собівартість продукції.

Для ефективної роботи ділянки й ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» у цілому, а також ефективного використання виробничого потенціалу важливо забезпечити ріст продуктивності праці, що можливо шляхом вдосконалення управління, організації виробництва і праці на робочих місцях.

Собівартість робіт є важливим узагальнюючим показником, який характеризує ефективність реалізації проекту. В ній відображаються всі сторони виробничо-господарської діяльності. Чим краще працює підприємство, і раціональніше воно використовує власні ресурси, успішніше вдосконалює свою техніку, тим нижчою буде собівартість виготовленої

продукції. Крім того, цей показник тісно пов'язаний з ціною продукції. Собівартість слугує базою ціни товару, і її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва.

Метою планування собівартості є визначення оптимального розміру витрат на виробництво одиниці продукції та витрат на виробництво всього випуску, які забезпечать достатній рівень якості продукції. Розрахунки собівартості виконуються для визначення розміру планового прибутку, ціни, розміру обігових коштів, узгодження розділів плану між собою, розробки економічної стратегії розвитку підприємства:

Планування собівартості здійснюється відповідно до Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості у промисловості. Визначимо прямі витрати на виконання робіт по кожному виду, які розраховуються через норми витрат на одиницю робіт, планові ціни на ресурси, обсяги виробництва. До них відносяться витрати на основні матеріали, а також основну і додаткову заробітну плату основних робітників з відрахуванням на соціальне страхування.

Матеріальні витрати на одиницю по кожному виду продукції розраховані в табл.3.5 . Розрахунок витрат на оплату праці наведено в табл.3.8 та 3.9.

Непрямі витрати, які пов'язані із забезпеченням нормальної роботи обладнання, а також апарату управління, об'єднуються в цільові кошториси комплексних витрат.

Відповідно до технологічної документації до обладнання типу К-1000, при тривалості річного терміну експлуатації у 255 днів витрати на електроенергію за рік складають 20971,20 грн.

Кошторис витрат на утримання та експлуатацію устаткування (ВУЕУ) наведено у дод.ІІ.

Амортизаційні розрахунки обладнання переносяться в кошторис з раніше виконаних розрахунків.

Як свідчать розрахунки, загальний розмір витрат на утримання та

експлуатацію обладнання типу К-1000 є меншим на 2832,7 грн. на рік порівняно з обладнанням, що знаходиться в експлуатації на сьогодні (К-355). Це свідчить про більш економічну роботу нового устаткування.

Стаття "Експлуатація устаткування" включає заробітну плату робітників, зайнятих утриманням та експлуатацією устаткування, разом з відрахуванням на соціальні заходи. Витрати на ремонт устаткування приймаються у розмірі 5% його вартості. Ці витрати включають заробітну плату електромеханіків з відрахуванням на соціальні заходи. Знос МШП приймаємо на рівні 1% від вартості виробничого обладнання. Інші витрати приймаються на рівні 0,5 - 1% суми попередніх статей.

Кошторис загальновиробничих витрат наведено в дод.К.

Як свідчать розрахунки, розмір загальновиробничих витрат при експлуатації нового обладнання є меншим на 1862,8 грн. на рік порівняно з існуючим обладнанням, що робить його експлуатацію більш вигідною та ефективною.

Витрати, пов'язані з управлінням виробництвом приймаються за раніше виконаними розрахунками з відрахуваннями на соціальне страхування. Витрати, пов'язані з оплатою службових відряджень можна прийняти у розмірі 5% ФОП працівників апарату управління. Амортизаційні розрахунки нематеріальних активів переносяться в кошторис з раніше виконаних розрахунків. Витрати на обслуговування виробничого процесу включають заробітну плату з відрахуваннями на соціальні заходи МОП. Також в склад цієї статті включають витрати на освітлювання з урахуванням площі приміщення. Платежі з обов'язкового страхування приймаються на рівні 3% від вартості усіх основних фондів. Оренда плата за користування приміщенням переноситься з попередніх розрахунків.

Розрахуємо вагомі коефіцієнти для кожного виду робіт пропорційно загальної трудомісткості цих робіт. Коефіцієнти вагомості складають для ЗМК - 0,466, ЗКО - 0,305, ЗНЗ - 0,229. Таким чином, ВУЕУ та ЗВВ розподіляємо відповідно до коефіцієнтів вагомості.

Для К-1000:

ВУЕУ ЗМК- $85153 \times 0,466 = 39681,3$ грн.

ВУЕУ ЗКО - $85153 \times 0,305 = 25971,66$ грн.

ВУЕУ ЗНЗ - $85153 \times 0,229 = 19500,0$ грн.

ЗВВ ЗМК - $218024 \times 0,466 = 101599,1$ грн.

ЗВВ ЗКО - $218024 \times 0,305 = 66497,32$ грн.

ЗВВ ЗНЗ - $218024 \times 0,229 = 49927,5$ грн.

Для К-355:

ВУЕУ ЗМК- $87985,7 \times 0,466 = 41001,34$ грн.

ВУЕУ ЗКО – $87985,7 \times 0,305 = 26835,64$ грн.

ВУЕУ ЗНЗ – $87985,7 \times 0,229 = 20198,73$ грн.

ЗВВ ЗМК – $219885,8 \times 0,466 = 102466,8$ грн.

ЗВВ ЗКО – $219885,8 \times 0,305 = 67065,17$ грн.

ЗВВ ЗНЗ – $219885,8 \times 0,229 = 50353,85$ грн.

На основі проведених розрахунків складемо, калькуляції по кожному виду зварювальних робіт, які здійснюються в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект» під час виготовлення енергоустаткування (дод.Л).

Отже, ми маємо наступні показники повної собівартості:

- ЗКО - 41,79 грн./Кзв (К-1000) та 43,71 грн./Кзв (К-355)

- ЗНЗ - 40,46 грн./Кзв (К-1000) та 41,51 грн./Кзв (К-355)

- ЗМК - 74,37 грн./Кзв (К-1000) та 77,09 грн./Кзв (К-355)

Як свідчать розрахунки, собівартість окремих видів робіт при їх виконанні з використанням К-355 є на 4,5 % більшою, аніж при використанні К-1000. Це свідчить на користь впровадження машини К-1000.

Таким чином, використання машини К-1000 є більш доцільним порівняно з К-355 за показниками продуктивності, ефективності використання робочого часу, економії витрат загальнопромислового характеру та витрат на утримання обладнання.

Умовні розцінки на роботи, які будуть проводитися з використанням машини К-1000 становлять:

- ЗМК- 54,33 грн./Кзв

- ЗКО- 52,6 грн./Кзв

- ЗНЗ- 96,68 грн./Кзв

Для забезпечення стійкого функціонування ТОВ «Укрелектрокомплект» за складних умов ринку та підвищення обґрунтованості та якості прийнятих рішень щодо поточного та оперативного управління складається фінансовий план підприємства. У ньому знаходить відображення рух усіх фінансових ресурсів підприємства, які надходять підприємству і витрачаються ним у відповідних напрямках. Цей елемент розрахунків буде виконаний під час проведення прогностичної оцінки ефективності запропонованого заходу.

Далі визначимо доцільність організації служби бюджетування та контролінгу в межах ТОВ «Укрелектрокомплект» за наступною послідовністю.

1. Визначимо витрати на поетапне впровадження заходів згідно плану-графіку:

- витрати на впровадження заходів організації процесів стратегічного бюджетування та контролінгу (розробка документів: проекту листа оцінювання результативності процесів «Бюджетування» та «Контролінг», проекту форми оцінювання аудиторів, проекту опитувального листа (чек-листа) контролеру на прикладі процесу «Управління персоналом», проекту форми плану коригувальних дій за результатами контролю за виконанням бюджетів тощо);

- витрати на проведення стратегічного бюджетування з урахуванням удосконаленого процесу.

2. Визначимо можливі вигоди від впровадження заходів:

- вигоди від зменшення витрат на роботу зовнішніх аудиторів-контролерів або компаній з розробки бюджетів;

- вигоди від зменшення часу обробки інформації внутрішніх фінансових контролерів для пропонування коригувальних дій та розробки

бюджетів;

- вигоди від зменшення невідомостей процесів за результатами процесів бюджетування діяльності підприємства, що проводяться в організації з урахуванням запропонованих елементів удосконалення.

3. Визначимо загальний ефект від впровадження комплексних заходів по удосконаленню бюджетування на ТОВ «Укрелектрокомплект» .

Для впровадження всіх заходів необхідні витрати представлені у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Витрати на впровадження заходів, пов'язаних із удосконаленням системи бюджетування та внутрішнього контролінгу в межах ТОВ «Укрелектрокомплект»

Стаття витрат	Сума, грн.
Навчання групи з методики розробки документації з бюджетування та контролінгу:	
Вартість навчання групи з 5 спеціалістів (5 робочих днів та місячне дистанційне навчання) – 13000 грн. за особу	67500
Середня заробітна плата з відрахуваннями за час навчання (38,9%) (в середньому 5 робочих днів та час дистанційного роб.навчання 80 год.) – 24 грн./год*1,389*120 год.*5 осіб	23089
Вартість витрат на відрядження	4500
Всього	95089
Розробка системи показників і критеріїв, що застосовуються в проектах запропонованих документів з бюджетування та внутрішнього фінансового контролю	
Заробітна плата з відрахуваннями проектної групи – 5 осіб (30% витрат всього робочого часу). Середньогодинна заробітна плата фахівців – 24 грн./год. 24 грн./год*5 осіб*170 год.1,389*0,3	7350
Поточні витрати на інформаційне забезпечення процесу (доробка та обслуговування програмних продуктів)	3000
Накладні витрати	840
Всього	11190
Розробка проекту форми оцінювання внутрішніх контролерів та фахівців з бюджетування та проекту опитувального листа (чек-листа) аудитора	
Заробітна плата експертної групи оцінки аудиторів та інших фахівців з відрахуваннями – 3 особи (15% роб часу). Середня місячна заробітна плата експертів – 5000 грн. 5000 грн.*1,389*0,15*3 особи	3125
Накладні витрати	130
Всього	3255
Проведення бюджетування та внутрішнього фінансового контролю з урахування удосконалення. Контроль та оцінка результативності пропозицій	
Проведення контрольних операцій по напрямкам удосконалення згідно визначеного плану та розробленим рекомендаціям.	33000
Поточні витрати на інформаційне забезпечення процесу	1560
Накладні витрати	1920
Всього	36480
ВСЬОГО ВИТРАТ	146014

Результати від впровадження заходів за експертним оцінюванням фахівців ТОВ «Укрелектрокомплект» представлені у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Результати від впровадження запропонованих заходів, пов'язаних із удосконаленням системи бюджетування та внутрішнього фінансового контролю в межах ТОВ «Укрелектрокомплект»

Стаття	Джерело	Сума, грн.
Зменшення витрат на роботу залучених спеціалістів з бюджетування та фінансового контролю	Експертна оцінка співробітників підприємства	45800
Зменшення часу обробки інформації власних фахівців при розробці та контролі за виконанням бюджету, а також для пропонування коригувальних дій за підсумками контролю (економія часу - 15 осіб по 136 годин на рік кожний) 15*136*24 грн./год.*1,389	Експертна оцінка співробітників підприємства, власний розрахунок	66500
Вигоди від зменшення невідомостей процесів за результатами внутрішнього фінансового контролю та удосконалення процесів бюджетування	Експертна оцінка співробітників підприємства	37800
Всього		150100

Наступним кроком розрахуємо абсолютний економічний ефект від запропонованих заходів за допомогою формули:

$$E_{\text{еф}} = P - Z, \quad (3.6)$$

де $E_{\text{еф}}$ – абсолютний економічний ефект від впроваджених заходів;

P – результати від впровадження заходів;

Z – затрати на впровадження заходів.

Для ТОВ «Укрелектрокомплект» економічний ефект складає:

$$E_{\text{еф}} = 150100 - 146014 = 4086 \text{ грн.}$$

Далі, розрахуємо відносний показник економічного ефекту від впроваджених заходів (коефіцієнт економічної ефективності) за допомогою формули:

$$K_{\text{еф}} = P / Z \quad (3.7)$$

Він складає:

$$K_{\text{еф}} = 150100 / 146014 = 1,028.$$

Розрахуємо термін окупності запропонованих заходів за формулою:

$$T_0 = 3 / P \quad (3.8)$$

Він складає:

$$T_0 = 146014 / 150100 = 0,97 \text{ року або } 11,5 \text{ місяців.}$$

Всі проведені розрахунки зведені у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Результати оцінки запропонованих заходів з удосконалення системи бюджетування та внутрішнього фінансового контролю в межах ТОВ «Укрелектрокомплект»

Витрати, грн.		Вигоди, грн.	
Вид	Сума, грн.	Вид	Сума, грн.
Навчання групи з методики розробки документації з бюджетування та контролінгу	95089	Зменшення витрат на роботу зовнішніх фахівців	45800
Розробка системи показників і критеріїв, що застосовуються в проектах запропонованих документів з бюджетування та внутрішнього фінансового контролю	11190	Зменшення часу обробки інформації власних фахівців при розробці та контролі за виконанням бюджету, а також для пропонування коригувальних дій за підсумками контролю	66500
Розробка проекту форми оцінювання внутрішніх контролерів та фахівців з бюджетування та проекту опитувального листа (чек-листа) аудитора	3255	Вигоди від зменшення невідомостей процесів за результатами внутрішнього фінансового контролю та удосконалення процесів бюджетування	37800
Проведення бюджетування та внутрішнього фінансового контролю з урахування удосконалення. Контроль та оцінка результативності пропозицій	36480	-	-
Всього витрат	146014	Всього вигід	150100
Річний економічний ефект, грн.			4086
Коефіцієнт ефективності			1,028
Термін окупності, років			0,97

Таким чином, розроблені заходи з організації служби бюджетування та контролінгу та проведення відповідних процесів з метою удосконалення фінансової діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» є доцільними для їх впровадження, а витрати на них є виправданими з економічної точки зору.

У цілому, в межах цього підрозділу дослідження було розглянуто фінансово-економічні параметри реалізації заходів, які спрямовані на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект». Нижче буде визначений можливий вплив реалізації цих заходів на показники ефективності функціонування базового підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Кожний, хто бере участь у господарській діяльності, одержує дохід в обмін на ті ресурси, які він вкладає. Оцінка ресурсів, що забезпечують господарську діяльність та ефективність їх використання, визначається системою економічних показників. Для обробки показників господарської діяльності використовуються абсолютні та відносні величини.

Загальна методологія визначення економічної ефективності полягає у вирішенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто результат одержаного економічного ефекту до витрат його досягнення.

Суть проблеми підвищення ефективності виробництва (діяльності) полягає в тому, щоб на кожную одиницю ресурсів (витрат) – трудових, матеріальних і фінансових – досягати максимально можливого збільшення обсягу виробництва (доходу, прибутку). Виходячи з цього, єдиним макроекономічним критерієм ефективності виробництва (діяльності) стає зростання продуктивності суспільної (живої та уречевленої) праці. Кількісна визначеність і зміст критерію відображаються в конкретних показниках ефективності виробничо-господарської та іншої діяльності суб'єктів господарювання.

Формуючи підходи до оцінювання системи показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно дотримуватися певних принципів, а саме:

забезпечення органічного взаємозв'язку критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності;

відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних ресурсів;

можливості застосування показників ефективності до управління різними ланками виробництва на підприємстві (діяльності в організації).

В дипломній роботі було розроблено заходи, спрямовані на підвищення

ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект», які базуються на результатах проведеного аналізу результатів виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища.

Було встановлено, що основним напрямком діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» є виготовлення складного електротехнічного обладнання. Масштаби діяльності підприємства є відносно незначними, але в останні роки спостерігається їх зростання, яке має прояв у збільшенні чистого доходу на 43,63 % за останні 2 роки, при зростанні чистого доходу до 2088 тис.грн. У підсумку відбулося збільшення рентабельності товарної продукції на 41,17 %, а рентабельності виробництва – на 45,77 %.

У той же час, на підприємстві спостерігається зменшення вартості майна (майже на 25 %), яке викликане скороченням залишкової вартості основних засобів та дебіторської заборгованості. Підприємство майже не здійснює технологічне оновлення виробництва, забезпечуючи зростання масштабів діяльності виключно за рахунок екстенсивних факторів. Про це, зокрема, свідчить й зменшення кількості відпрацьованих робочих днів та тривалості ефективного використання робочого часу персоналом підприємства при його одночасному скороченні.

Баланс підприємства протягом 3 останніх років залишається неліквідним через нестачу високоліквідних активів. Рівень фінансової стійкості підприємства в останні роки зростає, але, незважаючи на незначні розміри запасів, на підприємстві постійно бракує нормальних джерел їх фінансування. Це викликає критичний стан фінансової стійкості ТОВ «Укрелектрокомплект».

За результатами проведеного аналізу та з урахуванням тенденцій, які притаманні ринку електротехнічної продукції, у дослідженні було обґрунтовано доцільність реалізації трьох основних напрямків підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект»: підвищення ефективності управління витратами й ресурсами, сприяння подальшому

розвитку виробництва, удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства.

Реалізація обраних напрямків підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» було запропоновано здійснити шляхом впровадження наступних пропозицій: впровадження системи енергозбереження «СІНЕТ-1»; модернізації основного технологічного обладнання, яке задіяне у зварювальних роботах; організація служби контролінгу й бюджетування у складі управлінських підрозділів підприємства.

Загальна націленість реалізації розроблених пропозицій полягає у створенні передумов для зростання ефективності виробничо-господарської та фінансової діяльності.

Як довели розрахунки, сукупний річний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів може сягнути 1901 тис.грн., що складає 20 % від досягнутого у 2023 р. чистого доходу. При цьому, усі пропозиції спрямовані на забезпечення довгострокового економічного ефекту протягом щонайменше 5 наступних років.

Під впливом реалізації запропонованих заходів за умов збереження рівня фінансових результатів за основними напрямками діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» можливе зростання валового прибутку у 8 разів, чистого прибутку – у 4 рази, рентабельності активів – на 77,52 %, рентабельності реалізації – на 32,64 %, продуктивності праці – на 4,23 % фондівіддачі – на 42,69 %.

Очікувані результати впровадження запропонованих заходів свідчать про наявність реальних можливостей забезпечення зростання ефективності господарської діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект» та позитивний вплив їх практичної реалізації на масштаби функціонування підприємства, віддачу від наявних ресурсів та використовуваних для їх фінансування коштів.

Таким чином, у дослідженні було досягнуто мету, пов'язану із розробкою заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності ТОВ «Укрелектрокомплект».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства: підруч. для студентів ВНЗ / Афанасьєв М. В., Плоха О. Б. ; Харків. нац. екон. ун-т. - Харків: Інжек, 2021. - 660 с.
2. Батракова Т. І. Сутність поняття "економічна ефективність" діяльності підприємства в ринкових умовах [Електронний ресурс] / Т. І. Батракова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. - 2023. - № 1(1). - С. 172-178. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2023_1\(1\)__26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2023_1(1)__26)
3. Білоусько Н. Л. Вплив забезпеченості основними засобами на економічну ефективність підприємства [Електронний ресурс] / Н. Л. Білоусько // Економіка та держава. - 2021. - № 4. - С. 84-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2021_4_24
4. Божидарнік Т. В. Обґрунтування господарських рішень і діагностика промислового підприємства: сучасний формат: монографія / Т. В. Божидарнік, І. В. Кривов'язюк; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк, 2022. - 160 с.
—
5. Бурлан С. А. Аудит ефективності діяльності підприємства: методичний аспект / С. А. Бурлан, Н. В. Каткова // Проблеми економіки. - 2023. - № 1. - С. 187-193.
6. Васюткіна Н. В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект: монографія. К.: Видавництво Ліра-К, 2022. - 334 с.
7. Ващенко А. А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами [Електронний ресурс] / А. А. Ващенко // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2022. - № 1. - С. 80-87.
8. Выварец А.Д. Эффективность производства: теория, методология и методика оценки / А.Д. Выварец, Л.В. Дистергефт // Экономическая

- ефективність: теорія, методологія, практика: сб. научн. статей. – Екатеринбург: Изд-во «УГТУ», 2000. – 323 с.
9. Герчикова И.Н. Менеджмент: учебник для вузов / И. Н. Герчикова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ, 2007. – 499 с.
 10. Говорушко Т. А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш. - К.: Логос, 2021. - 203 с.
 11. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер ; пер. с англ. М. Котельниковой. – М.: Изд-во «Астрель», 2004. – 284 с.
 12. Економіка і фінанси підприємства: підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів: ЛДУВС, 2022. - 698 с.
 13. Економіка підприємства. Збірник засобів діагностики: навч.-практ. посіб. / [Афанасьєв М. В. та ін.] ; за заг ред. канд. екон. наук, проф. Афанасьєва М. В. ; Харків. нац. екон. ун-т. - Харків: Інжек, 2021. - 108 с.
 14. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / С. М. Рогач [та ін.] ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ: КОМПРИНТ, 2023. - 391 с.
 15. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: монографія / [Пономаренко В. С. та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Пономаренка В. С. - Харків: ІНЖЕК, 2021. - 150 с.
 16. Економіка підприємства: навч. посіб. / [О. М. Зборовська та ін.] ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. - Д.: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2022. - 227 с.
 17. Економіка підприємства: навч. посіб. / І. М. Посохов [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків: НТУ "ХПІ", 2016. - 380 с.
 18. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [С. П. Кирильчук та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. Акад. екон. наук України, засл. працівника освіти Автоном. Республіки Крим С. П. Кирильчук ; Крим. екон. ін-т, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - Сімф.: КЕІ ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана", 2021

19. Економіка підприємства: навч. посіб., практикум. - Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016. - 306 с.
20. Економіка підприємства: теорія і практика = Economy of enterprise: theory and experience: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф., 10 жовт. 2022 р. / Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; [редкол.: Г. О. Швиданенко та ін.]. - Київ: КНЕУ, 2022. - 377 с.
21. Економіка підприємства: теорія та практика = Economy of enterprise: theory and experience: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Економіка підприємства: теорія та практика", 12 жовт. 2020 р. / Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; [редкол.: Г. О. Швиданенко та ін.]. - К.: КНЕУ, 2020. - 331 с.
22. Ефимова О.В. Финансовый анализ / О.В. Ефимова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство «Бухгалтерский учет», 2002. – 528 с.
23. Загірняк М. В. Економіка підприємства: магістерський курс: підручник / М. В. Загірняк, П. Г. Перерва. Ч. 2. - Кременчук: [б. в.], 2023. - 756 с..
24. Заїнчковський А. О. Науково-теоретичні аспекти сутності понять "ефективність" та "результативність" в управлінні підприємствами [Електронний ресурс] / А. О. Заїнчковський // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. - 2016. - Т. 21, Вип. 1. - С. 102-104. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_1_24
25. Корогодова О. О. Концептуальні засади управління ефективністю підприємств сфери послуг / О. О. Корогодова // Збірник наукових праць. Економічні науки. - Чернівці: Книги - XXI. - 2020. - № 8. - С. 172-180.
- Говорушко Т. А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш. - К.: Логос, 2021. - 204 с.
26. Кривицька О.Р. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / Кривицька О. Р. ; Нац. ун-т "Остроз. акад.". - Острог: Вид-во Нац. ун-ту "Остроз. акад.", 2021. - 295 с.

27. Кузнєцова О. Соціальна ефективність підприємства: сутність та визначення / О. Кузнєцова // Наук. вісн.. - 2023. - № 1. - С. 53-67.
28. Кулаковська Т.А. Економіка підприємства (практикум): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Т. А. Кулаковська ; Одес. нац. акад. харч. технологій. - Одеса: Астропринт, 2022. - 361 с.
29. Ларіонова К. Л. Економіка та управління підприємством: сучасні підходи, методи та моделі: [колект. моногр.] / К. Л. Ларіонова, І. М. Михайловська, Р. С. Квасницька, Л. Г. Гулько, П. Г. Іжевський; ред.: К. Л. Ларіонова. - Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2021. - 314 с.
30. Левченко Ю.Г., Шекмар Н.А. Методичні підходи до визначення ефективності господарської діяльності підприємства / Ю.Г. Левченко, Н.А. Шекмар // Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 32. - Ужгород, 2019. - С. 130-136.
31. Лойко В.В. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів напряму підгот. 6.030504 "Економіка підприємства" / В. В. Лойко, Т. П. Макаровська ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - Київ: КНУТД, 2023. - 267 с.
32. Малярець Л. М. Багатокритеріальна оптимізаційна задача управління ефективністю виробничо-господарської діяльності підприємства / Л. М. Малярець, Б. В. Сенкевич, А. В. Жуков // Пробл. економіки. - 2021. - № 4. - С. 392-400.
33. Нестерчук Ю.О. Економіка підприємства: [навч.-метод. посіб.] / Нестерчук Ю. О., Сегеда С. А. - Вінниця: Едельвейс і К, 2022. - 372 с.
34. Отенко В. І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / В. І. Отенко // Бізнес-інформ. - 2021. - № 5. - С. 232-237.
35. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємств роздрібною торгівлі: монографія / Н. О. Власова, Т. С. Пічугіна, О. А. Круглова, Н. О. Гайдар; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. - Х.: Вид-во Іванченка І.С., 2020. - 196 с.

- 36.Павловська Л.Д. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Павловська ; Житомир. нац. агрокол. ун-т. - 2-е вид., допов. і переробл. - Житомир: [б. в.], 2019. - 612 с.
- 37.Пономаренко Т. М. Ефект, ефективність і результативність діяльності підприємства / Т. М. Пономаренко / Наукові праці НУХТ. - 2022. - № 3, Том 20. - С. 115-122.
- 38.Пономаренко Т. М. Ефект, ефективність і результативність діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Т. М. Пономаренко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2022. - Т. 20, № 3. - С. 115-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npukht_2022_20_3_16
- 39.Савчур-Шекмар Н.А. Шляхи підвищення ефективності розвитку харчової промисловості в Закарпатті: Теорія і практика / Н.А. Савчур-Шекмар. – К.: Наук. світ, 2000. – 117 с.
- 40.Салига С. Я. Застосування ресурсного й затратного підходів до оцінки ефективності виробництва / С. Я. Салига, К. С. Салига, Л. І. Кирилова, О. В. Скачкова. - Запоріжжя: Гуманіт. ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр», 2007. - 34 с.
- 41.Стешенко Л. І. Результативність та ефективність діяльності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Л. І. Стешенко; Нац. ун-т харч. технологій. - К., 2021. - 20 с.
- 42.Сударкіна С.П. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра з галузі знань "Економіка та підприємство" / С. П. Сударкіна ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". - Х.: НТУ "ХПІ", 2019. - 290 с.
- 43.Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ / Ю.П. Сурмин – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
- 44.Тарасюк Г. М. Теоретичні засади оцінки ефективності та результативності діяльності підприємств / Г. М. Тарасюк, Г. С. Пенчук // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. - 2020. - № 42. - С. 202-205.

45. Тебенко В. М. Взаємозв'язок категорій "ефективність" та "результативність" господарської діяльності підприємства [Електронний ресурс] / В. М. Тебенко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2022. - № 3. - С. 7-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2022_3_3
46. Терехух А. А. Господарські рішення на промислових підприємствах: формування, реалізація та економічна ефективність: монографія / А. А. Терехух; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2021. - 241 с.
47. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан; пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 800 с.
48. Харченко Н. В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах [Електронний ресурс] / Н. В. Харченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 11. - С. 16-18.
49. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник / Ф. І. Хміль. - К: Академвидав, 2005. - 608 с.
50. Ходакевич Б. О. Ефективність управління сучасними підприємствами [Електронний ресурс] / Б. О. Ходакевич // Економіка та держава. - 2023. - № 7. - С. 104-107.
51. Череп А.В. Економіка підприємства: підручник / А. В. Череп, В. В. Ярмош ; Держ. вищ. навч. закл. "Запорізь. нац. ун-т" М-ва освіти і науки України. - Запоріжжя: ЗНУ, 2022. - 335 с.
52. Швиданенко Г.О. Економіка підприємств: підручник / Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П. [та ін.] ; за заг. ред. Г. О. Швиданенко. — К.: КНЕУ, 2009. — 598 [2] с.
53. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін. – М.: Инфра-М, 1995. – 176 с.
54. Шляга О. В. Ефективність господарської діяльності: сутність та підходи [Електронний ресурс] / О. В. Шляга // Економічний вісник Запорізької

державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 1. - С. 43-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_8

55. Шмален Г. Основы и проблемы экономики предприятия / Г. Шмален; пер. с нем. – М, 1996. – 512 с.

56. Якимчук Т.В. Соціально-економічна ефективність підприємства та її значення в сучасних умовах / Т.В. Якимчук. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtpdf.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Баланс ТОВ «Укренергокомплект»

АКТИВ	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
1			4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:				
залишкова вартість				
первісна вартість				
знос				
Незавершене будівництво	289			
Основні засоби:				
залишкова вартість	2425	2208	1994	1748,6
первісна вартість	4095	4096	4099	3916,9
знос	1670	1888	2105	2168,3
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств				
інші фінансові інвестиції				
Довгострокова дебіторська заборгованість				
Відстрочені податкові активи				
Гудвіл при консолідації				
Усього за розділом I	2714	2208	1994	1748,6
II. Оборотні активи				
Запаси:				
виробничі запаси	743	1291	1449	1158,6
тварини на вирощуванні та відгодівлі				
незавершене виробництво	172			
готова продукція				
товари				
Векселі одержані				
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				
чиста реалізаційна вартість	1566	1000	1091	1139,6
первісна вартість				
резерв сумнівних боргів				
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
з бюджетом	723	641	765	374,3
за виданими авансами	55	175		
з нарахованих доходів				
із внутрішніх розрахунків	378			
Інша поточна дебіторська заборгованість	1			100,6
Грошові кошти та їх еквіваленти:				
в національній валюті	1	1	1	213,9
в іноземній валюті				
Інші оборотні активи	44	167	228	109,7
Усього за розділом II	3685	3277	3535	3093,7
III. Витрати майбутніх періодів				
Баланс	6399	5485	5529	4842,3

ПАСИВ	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
1			4	5
I. Власний капітал				
Статутний капітал	7	7	7	7,4
Пайовий капітал				
Додатковий вкладений капітал				
Інший додатковий капітал				
Резервний капітал				
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	2113	1286	1476	2736,5
Неоплачений капітал				
Вилучений капітал				
Усього за розділом I	2120	1293	1483	2743,9
Частка меншості				
II. Забезпечення наступних витрат і платежів				
Забезпечення виплат персоналу				
Інші забезпечення				
Цільове фінансування				
Усього за розділом II				
III. Довгострокові зобов'язання				
Довгострокові кредити банків	979	804	804	
Інші довгострокові фінансові зобов'язання				
Відстрочені податкові зобов'язання				
Інші довгострокові зобов'язання				
Усього за розділом III	979	804	804	
IV. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1125	448	621	
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	49	41	112	17,9
Векселі видані				
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1689	1281	2224	1768
Поточні зобов'язання за розрахунками:				
з одержаних авансів	265	1121		
з бюджетом	27	19	7	162,2
з позабюджетних платежів				
зі страхування	39	10	18	22,4
з оплати праці	83	47	42	48
з учасниками				
із внутрішніх розрахунків	17	33		
Інші поточні зобов'язання	6	388	218	79,9
Усього за розділом IV	3300	3388	3242	2098,4
V. Доходи майбутніх періодів				
Баланс	6399	5485	5529	4842,3

ДОДАТОК Б

Звіт про прибуток (фінансові результати)

Стаття	2020	2021	2022	2023
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	197183	4969,2	6688,8	7137,36
Податок на додану вартість	18299	23515	30098	52146
Акцизний збір				
Інші вирахування з доходу				
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	9685	4141	5574	5948
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	8398	3682	4755	5411
Валовий прибуток	1287	459	-5574	-5948
збиток				
Інші операційні доходи	21	26	97	1720
Адміністративні витрати	841	527		
Витрати на збут	302	91		
Інші операційні витрати	21	56	719	799
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	144	-189	4755	5411
збиток		189		
Дохід від участі в капіталі				
Інші фінансові доходи				
Інші доходи		145		
Фінансові витрати	395	494		
Втрати від участі в капіталі				
Інші витрати	4	289	7	
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:				
прибуток	-255	-827	4748	5411
збиток	255	827		
Податок на прибуток від звичайної діяльності				197
Фінансові результати від звичайної діяльності:				
прибуток	-255	-827	190	1261
збиток	255	827		
Надзвичайні:				
доходи:				
витрати				
Податки з надзвичайного прибутку				
Чистий:				
прибуток:	-255	-827	190	1261
збиток	255	827		

ДОДАТОК В

Порівняння обсягів зварювальних робіт ТОВ «Укрелектрокомплект» при експлуатації К-1000 або К-355

(кзв – крапок зварювання)

Вид робіт	Тип обладнання	Плановий рік, місяці												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Разом
1. ЗМК	К-1000	1157	1102	1102	1213	1102	1047	1268	1213	1157	1213	1157	1268	14000
	К-355	925,6	881,6	881,6	970,4	881,6	837,6	1014	970,4	925,6	970,4	925,6	1014	11199
2. ЗКО	К-1000	1075	1024	1024	1126	1024	972	1177	1126	1075	1126	1075	1177	13000
	К-355	860	819,2	819,2	900,8	819,2	777,6	941,6	900,8	860	900,8	860	941,6	10401
3. ЗНЗ	К-1000	1488	1417	1417	1559	1417	1346	1630	1559	1488	1559	1488	1630	18000
	К-355	1190	1134	1134	1247	1134	1077	1304	1247	1190	1247	1190	1304	14398
4. РАЗОМ	К-1000	3720	3543	3543	3898	3543	3366	4075	3898	3720	3898	3720	4075	45000
	К-355	2976	2834	2834	3118	2834	2693	3260	3118	2976	3118	2976	3260	35999

ДОДАТОК Д

Плановий ФОП робітників, які зайняті в експлуатації К-1000 або К-355 в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

Професія	Розряд	Облікова чисел-ть	Тарифний ФОП,грн.	Доплати до годин. ФОП		Годинний ФОП,грн.	Доплата за черг. відпустки	Усього доплат	Річний ФОП,грн.
				Поточні премії	за вечір.час				
Зварювальники	4	13	83731,2	16746,24	4186,56	104664	6698,5	27631	111362,5
Електромонтери	3	7	19437,6	3887,52	971,88 823,2	24297	1555,0	6414,4	25852
	5	5	16465	3293		20581,2	1317,2	5433,4	21898,4
Всього осн.роб-ків		25	119633,8	23926,76	5981,64	149542,2	9570,7	39479,1	159112,9
- налагоджувач	4	2	5553,6	1110,72	277,68	6942	444,29	1832,69	7663,968
- дефектоскопіст		1	5553,6	1110,72	277,68	6942	444,29	1832,69	7663,968
- контролер	I	1	2776,8	555,36	138,84	3471	222,14	916,34	3831,99
- стропальник	4	1	5980,8	1196,16	299,04	7476	478,46	1973,66	9150,62
Всього доп.роб-ків		5	19864,8	3972,98	1132,58	24831	1589,19	6555,39	26420,19
Разом робітників		30	139498,6	27899,72	7114,22	174373,2	11159,89	46034,49	185533,09

ДОДАТОК Ж

Плановий ФОП керівників, фахівців, МОП, які зайняті в експлуатації К-1000 або К-355 в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

Посада	Чисел-ть	Прямий річн.ФОП	Премії за вироб.рез	Всього
Директор	1	7200	1440	5760
Інженер	1	6300	1260	5184
Майстер - бригадир	1	5300	1060	4320
Всього керівників:	3	18800	3760	15264
- машиніст	1	6400	1322	5040
- оператор ЧПУ	1	5640	846	4200
Всього фахівців:	2	12040	2168	9240
Разом	5	30840	5928	24504

ДОДАТОК И

Кошторис витрат на утримання та експлуатацію устаткування різного типу (грн.)

Статті витрат	Усього у т.ч.:	Енергія	Оплата праці	Відрах. на соц. заходи	Аморт. відрах.	Інші Витраті
К-1000						
1. Амортизація устаткування	37468				37468,62	
2. Поточний ремонт обладнання	12229		8861,60	3367,41		
3. Експлуатація обладнання	33599	20971,20	9150,6	3477,2		
4. Знос МБП	1400,00					1400,00
5. Інші витрати	457,00					457,00
Разом	85153	20971,20	18012,1	6839,61	37468,62	1857,00
К-355						
1. Амортизація устаткування	41214,8				41215,48	
2. Поточний ремонт обладнання	14674,8		10633,92	4040,892		
3. Експлуатація обладнання	30239,1	18874,08	8235,54	3129,48		
4. Знос МБП	1400					1400
5. Інші витрати	457					457
Разом	87985,7	18874,08	18869,46	7170,372	41215,48	1857

ДОДАТОК К

Кошторис загальнопромислових витрат (грн.)

Статті витрат	Всього у т.ч.	Енергія	Оплата праці	Відрах. на соц.заходи	Аморт. відрах.	Інші витрати
К-1000						
1. Витрати, пов'язані з управлінням виробництва	39611		28704	10907		
2. Витрати, пов'язані з оплатою служб. відряджень	1435					1436
3. Аморт. відрах.	289				289	
4. Витрати на обслуговування виробничого процесу	18628	7500	8064	3064		
5. Платежі з обов'язкового страхування	4940,00					4940
6. Орендні платежі	153120					153120
Разом	218024	7500	36768	13971	289	159496
К-355						
1. Витрати, пов'язані з управлінням виробництва	39611		28704	10907		
2. Витрати, пов'язані з оплатою служб. відряджень	1435					1436
3. Аморт. відрах.	289				289	
4. Витрати на обслуговування виробничого процесу	20490,8	8250	8870,4	3370,4		
5. Платежі з обов'язкового страхування	4940					4940
6. Орендні платежі	153120					153120
Разом	219885,8	8250	37574,4	14277,4	289	159496

ДОДАТОК Л

Калькуляція собівартості зварювальних робіт на плановий рік для різного устаткування, що використовується в межах ЕМЦ ТОВ «Укрелектрокомплект»

Статті витрат	ЗМК		ЗКО		ЗНЗ	
	На Кзв, грн.	На річний випуск, грн.	На Кзв, грн.	На річний випуск, грн.	На Кзв, грн.	На річний випуск, грн.
К-1000						
1 . Сировина та матеріали	53,1	743400	27,3	354900	31,6	568800
2. Основна заробітна плата	3,98	55749	2,81	36488	1,52	27396
3 . Додаткова заробітна плата	1,31	18397	0,93	12041	0,66	11804
4. Відрахування на соц. заходи	2,35	32854	1,65	21503	0,9	16145
5. ВУЕУ	2,83	39681	2,0	25972	1,08	19500
6. ЗВВ	7,26	101599	5,11	66497	2,77	49927
Виробнича собівартість	70,83	991620	39,8	517400	38,53	693540
7. Позавиробничі витрат	3,54	49560	1,99	25870	1,93	34740
Повна собівартість	74,37	1041180	41,79	543270	40,46	728280
Оптова ціна	96,68	1353520	54,33	706290	52,6	946800
К-355						
1 . Сировина та матеріали	53,1	594666,9	27,3	283947,3	31,6	454976,8
2. Основна заробітна плата	3,98	44572,02	2,81	29226,81	1,52	21884,96
3 . Додаткова заробітна плата	1,31	14670,69	0,93	9672,93	0,66	9502,68
4. Відрахування на соц. заходи	2,35	26317,65	1,65	17161,65	0,9	12958,2
5. ВУЕУ	3,66	41001,34	2,58	26835,64	1,40	20198,73
6. ЗВВ	9,15	102466,8	6,45	67065,17	3,50	50353,85
Виробнича собівартість	73,55	823695,40	41,72	433909,50	39,58	569825,22
7. Позавиробничі витрат	3,54	49560	1,99	25870	1,93	34740
Повна собівартість	77,09	873255,40	43,71	459779,50	41,51	604565,22
Оптова ціна	96,68	1353520	54,33	706290	52,6	946800